К 81
А 86
34838-чув

Чăваш БУКВАРĔ

Аа Ӑӑ Бб Вв
Ĕĕ Жж Зз
Мм Нн Оо Пп
Уу Ӳӳ Фф
Щщ ъ Ыы ь

КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

34838 -чув -
К 81
А 86
Артемьева Т.В.
Чурам букваре

Кр

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ
обозначенного здесь срока

К
К 81
А 86

Т. В. АРТЕМЬЕВА, М. К. ВОЛКОВ, Л. П. СЕРГЕЕВ

Чӑваш букварӗ

Чӑваш АССР Ҫутӗҫ министерстви
шкулсенче усӑ курма йышӑннӑ

6-мӗш кӑларӑм

Шупашкар
Чӑваш кӗнеке издательстви
1989

К81=635.1,9я720

ББК 83.3 Чув я 72
Ч 12

81.2=635.1,9я720

34838-чув.
Национальная библиотека
Чувашской
Республики

ПРОВЕРЕНО
2009

$A\frac{4306020200-021}{M\ 136(03)-89}$ 88—89

ISBN 5-7670-0197-9

© Чăваш кĕнеке издательстви, 1989

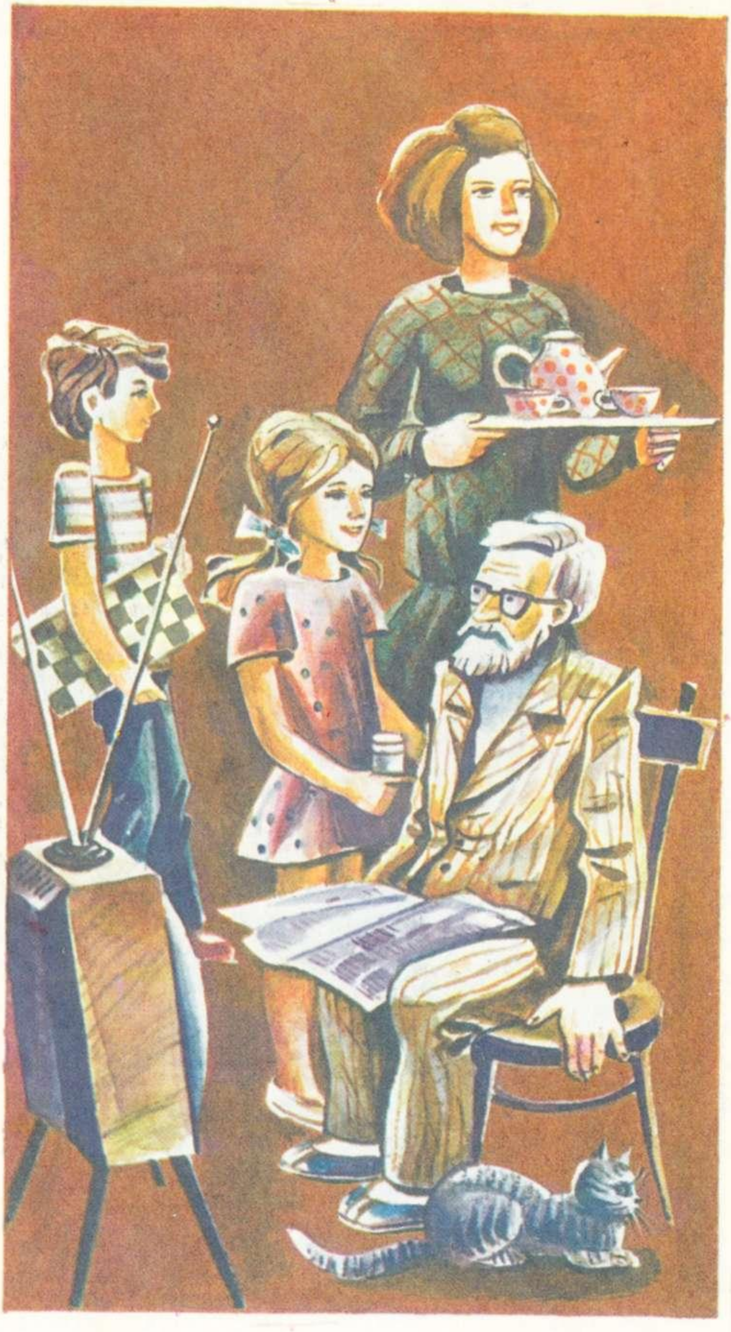

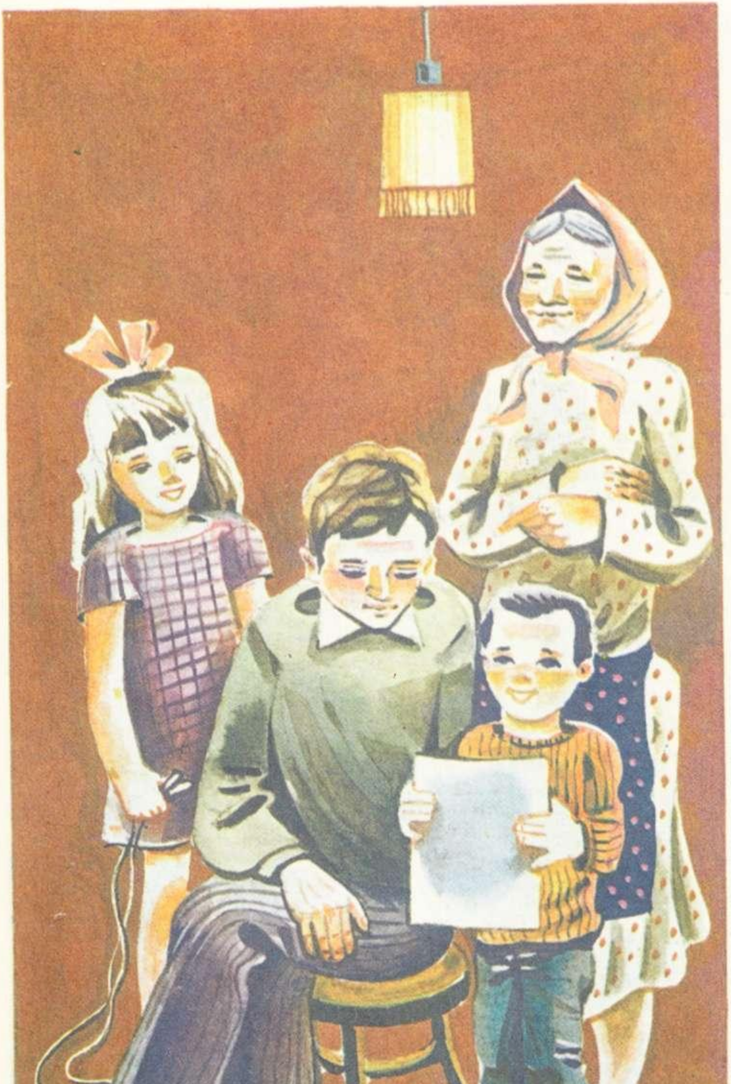

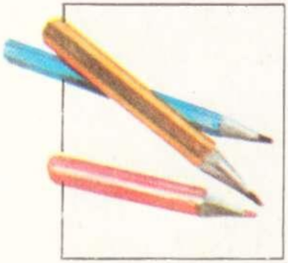

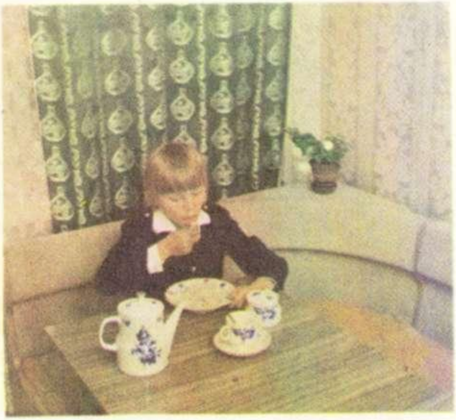

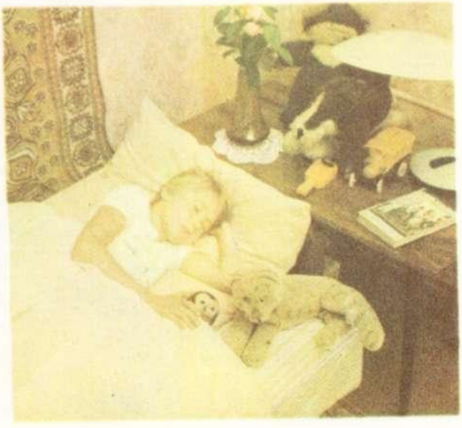

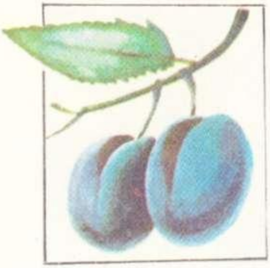
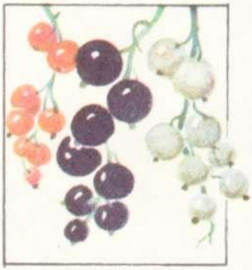
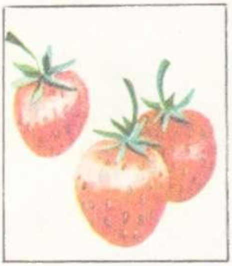
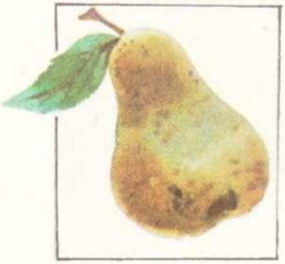

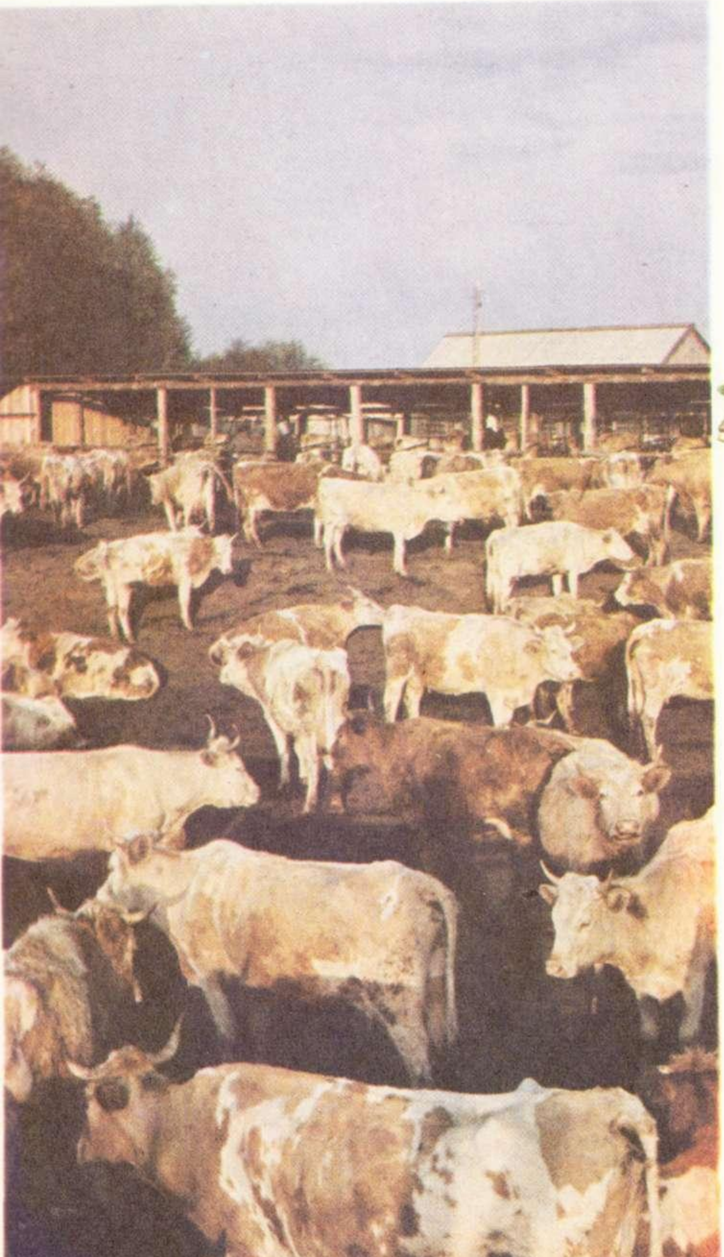

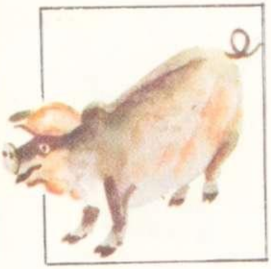

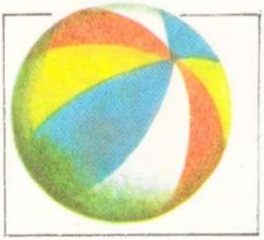

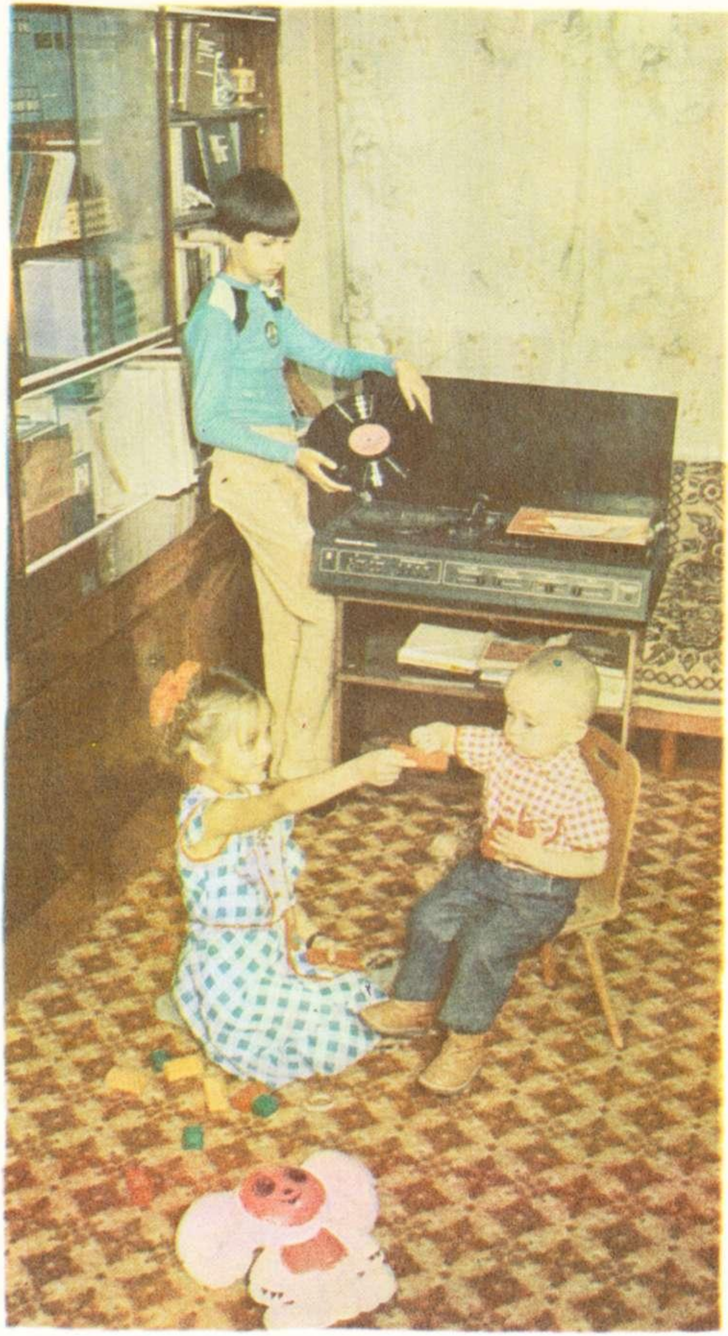

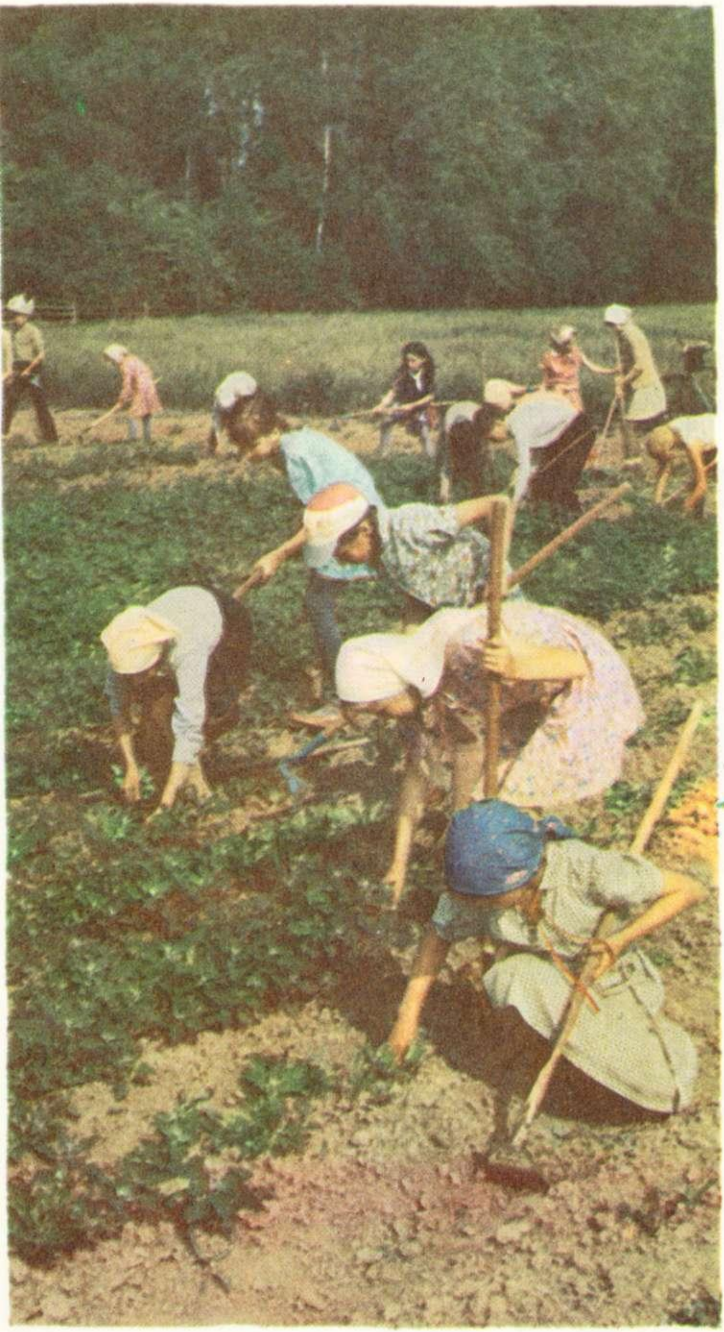

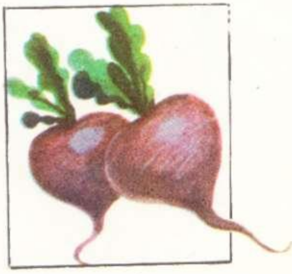

34838-чув.
Национальная библиотека
Чувашской
Республики

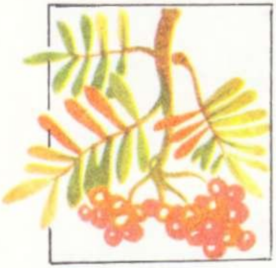

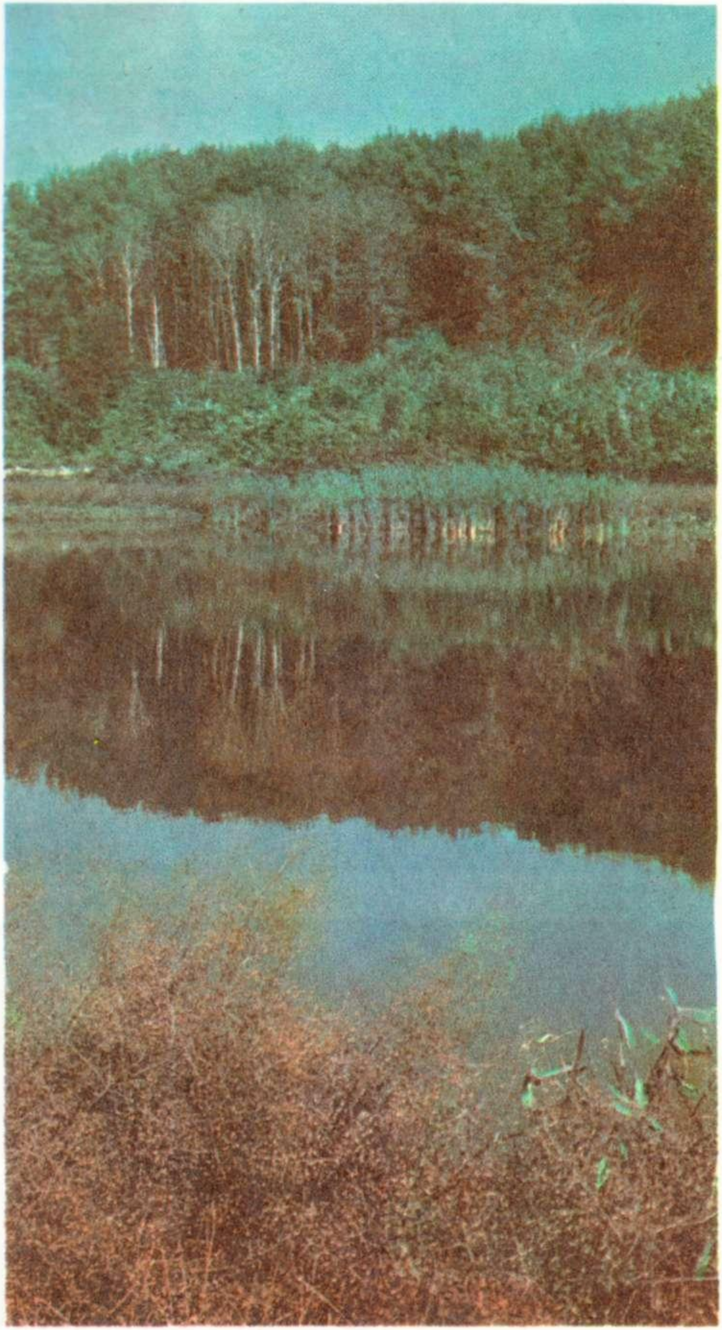

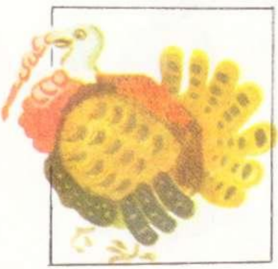
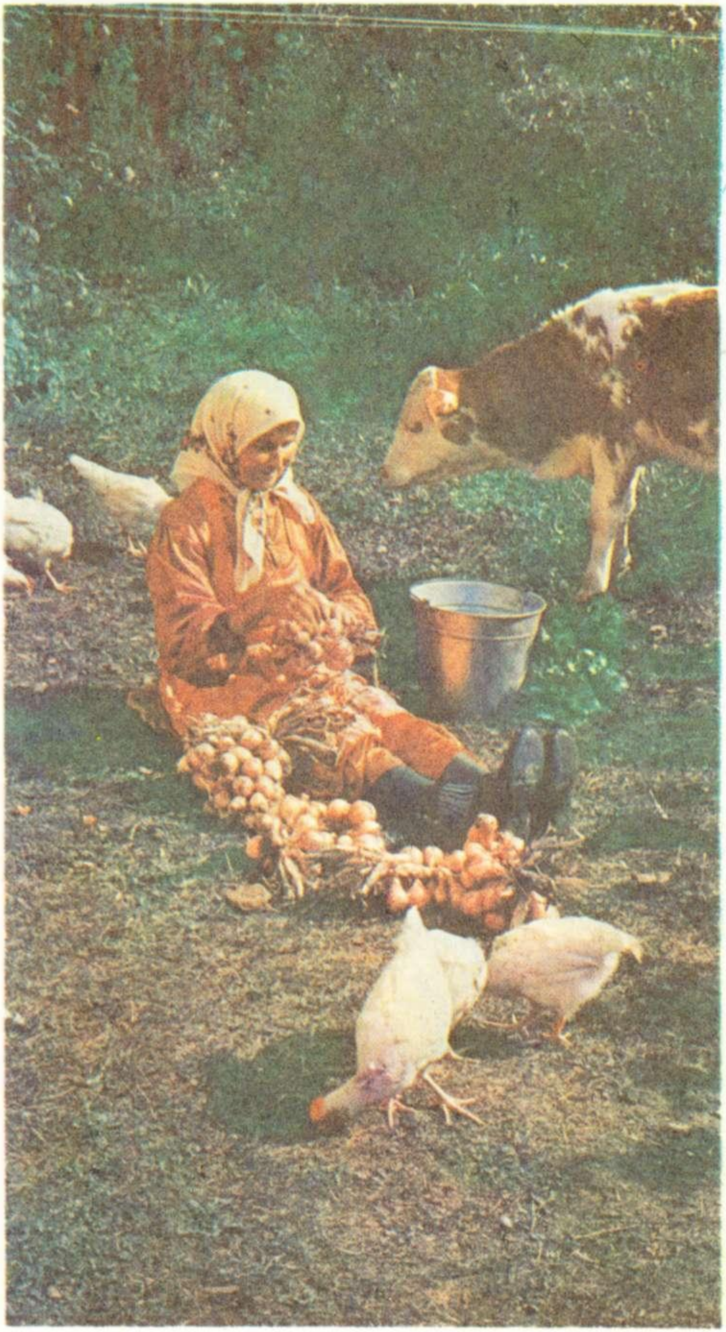

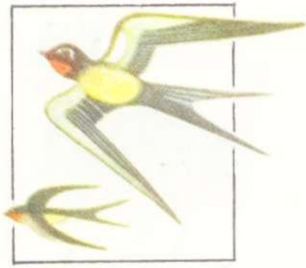

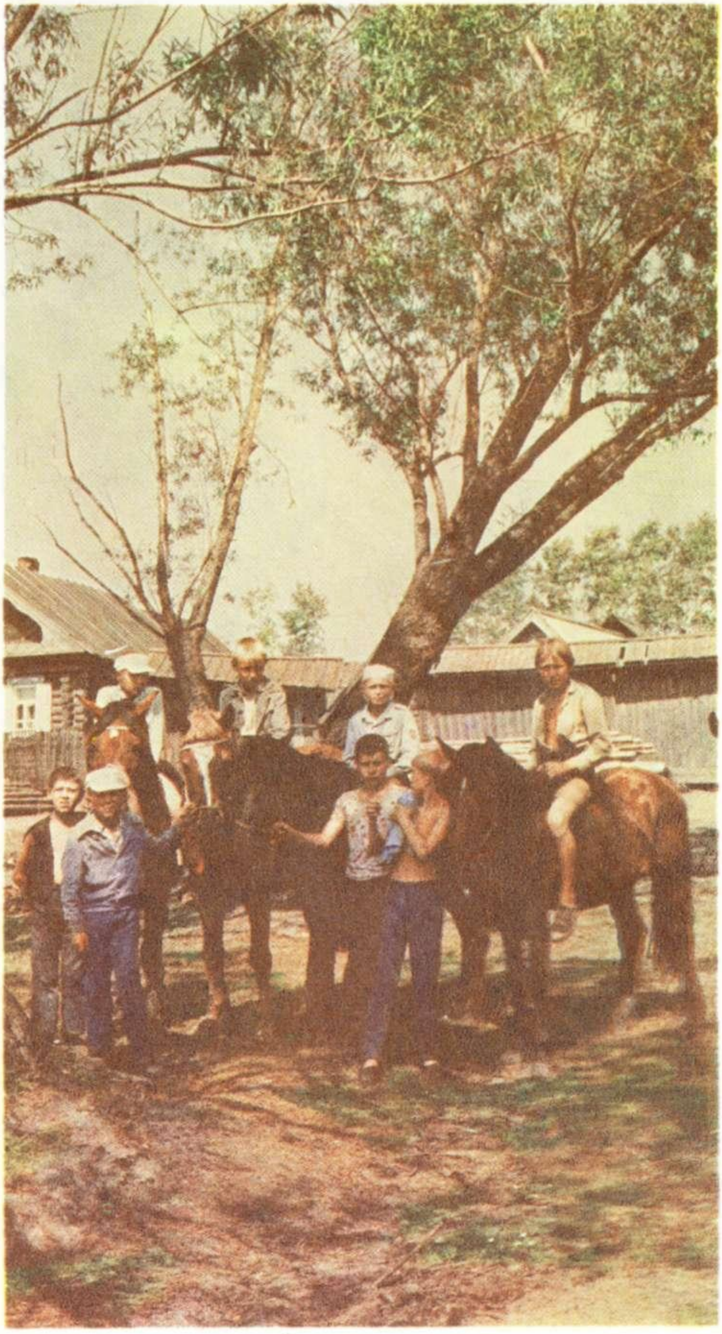

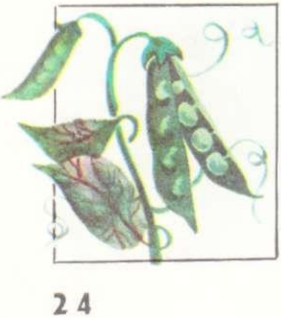

КОНДИТЕРСКИЕ ИЗДЕЛИЯ
КОНФЕТЫ

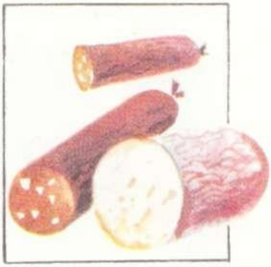

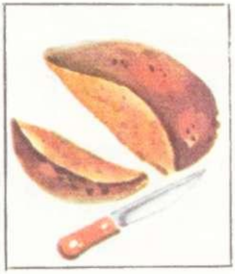

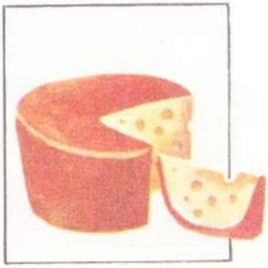

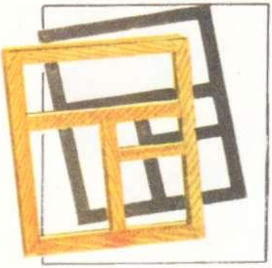

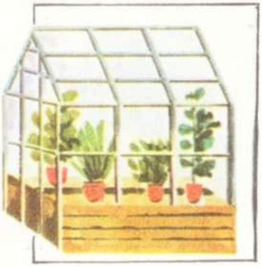

САСПАЛЛИСЕМПЕ ПАЛЛАШАТПĂР.

Aa
Aa
Aa
Aa

a

Aa

a

a

Аа
Уу
А-у-у!..
У-а!

у́

у

Уу

у́

у

ă □ á □

Aa

Yy

Ăă

□ ă □ □ a □ ○ □

Ăă

□ ă □

□ ă □ á □

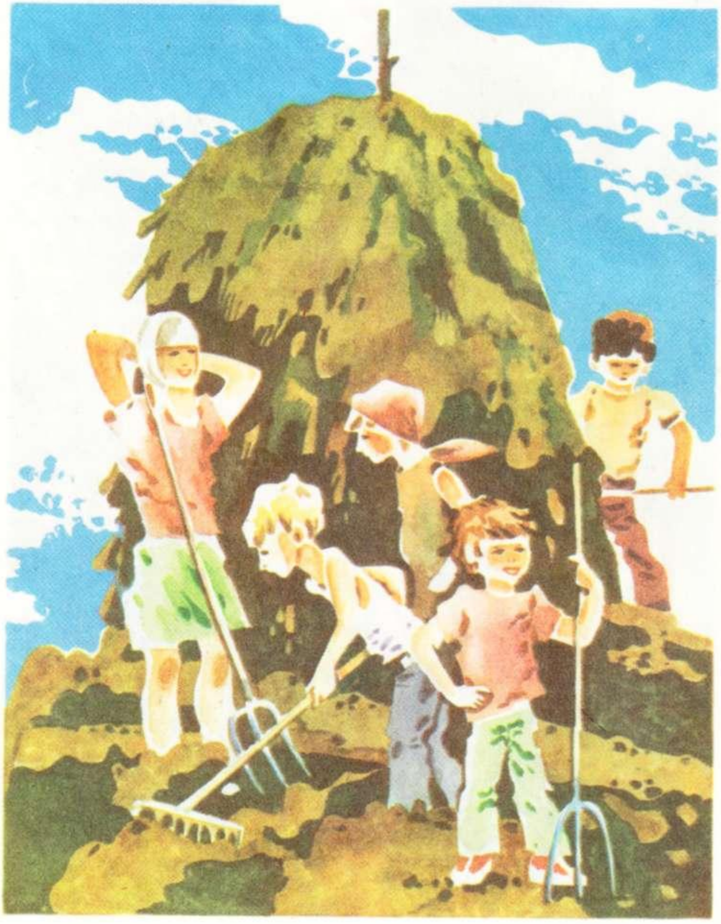

ан на   ун ну   ăн нă

а | на   у | нăн   у | на
Ан | на   ăн | нă   у | на | нă

а á н

Н н

— Анна, ан!
Анна аннă.

л а □ а́

ал ла   ӑл лӑ   ул лу

а | ла   а | лӑ   у | ла

ал | ла   ал | лӑ   ан ула

Лл

□ ӑ □ а □ а́ л

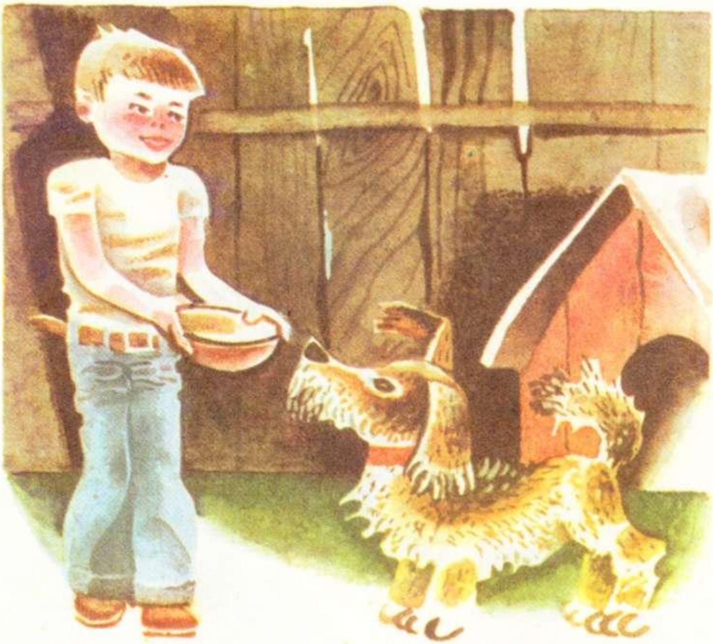

Ула□ уланӑ.

— Ула□ , ан ула!

ӑна ________ .

ам ма ăм мă ум му

лум ма|на у|лăм
ман ма|ла ă|ман

м ă л а □ у́ □

Мм

м у л □ á □

Ула□ăн 3 .
Ула□ аманнă.
Анна ăна ____ .

□ у́ л ă

ат та   ут ту   ăт тă

тăн	ту | лă	ут
тун	ту | тă	у | тăм
тат	тă | лă	ут | лан

Т т

т ă □ н á

Анна □ăлан утланнă.
— Антун, ут утлан!
Антун ут утланнă.
— Утăм, малалла ут!

та тан ту тул тă тăм

тăм	Ан | на	тум
тă | ма	у | нăн	тум | ла
тă | ман	ун | тан	тум | лан

á □ à

Анна тăнă.
— Анна, тумлан!
Анна тумланнă.

Унтан тумланма ____ .

т у □ ă у □ ăм т ○ н

ап па уп пу ăп пă

п ý л ă

пăт	туп	ту | та
пă | та	ту | пă	ту | тă
пă | тă	ту | па	туп | нă

П п

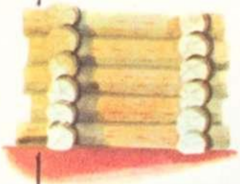

п у _ á

п ý _ т ă

— Аппа, пăтă-ă-ă!
Анна Антуна пăтă панă.
Антун пăтта тутаннă.
Пăтă тутлă пулнă.
Антун лăпланнă.

ап тап уп туп ăп тăп
па пат пу пут пă пăт

Пă | ла пу | лă

пă | лан ă | ман

па | лан тă | ман

п ă □ а □ у́ т

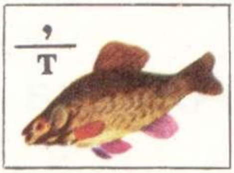

Атăл анлă.
Унта пулă нума□.
Антун пулла аннă.
Пулă ăман ___ .

аш ша ăш шă уш шу

шапа́

ă | шă пу | лă
ă | шăн пу | лăш
ă | шăн | нă пу | лă | шу

Шш

шăла́н

Аллăпа Ануш шăлан татнă.
Анушăн тулнă.
Аллăн тулман.
— Ануш, мана пулăш!

ша шан шу шут шă шăп

á □ ă ш

ă | шă	та | шă
ă | шăн	таш | ла
ă | ша | ла	таш | ла | нă

Ануш аппа —— □аланă.
Антун ташланă.
Анна ташлама □ăтаннă.
— Анна, ташла, ан □ăтан!
Анна та ташлама тăнă.

р а

ар ра   ур ру   ăр рă

лар	у | ра	ар | лан
пар	пу | ра	ар | ман
тар	у | рам	Ра | ман

Рр

Урамра ăшă.
— Раман, урама ту□!
Шурăпа Раман лашалла ___.
Раман лаша пулнă.

ар мар ур пур ăр тăр

пăр	у | ра	шу | рă
пă | ра	ур | па	шу | рат
пу | ра	у | ра | па	ту | рат

ш ă п ă □

Антун арман тунă.
Раманăн урапа пур.
— Антун, мана арман пар!
Антун Рамана арман панă.
Раман ăна урапа панă.

ар□ан у□а пă□а

ыт ты ыш шы ыр ры

ы́ □ ă □

ы | рă	ты | рă	ы | ран
ы | раш	шы | ра	пы | рам
ыл | тăн	ы | там	шыр | лан

Ыы

УТАРТА.

— Антун, ыран ман пата утара пыр.
Антун утара пынă.
Унта □ăл ____ пулăшнă.
А□лашш○ ăна пыл панă.

ыр пыр ыл пыл ыт тыт

ты | мар ыт | ла ы | рă
тат | ма ăн | нă ты | рă
тыт | ма пул | нă ыл | тăн
туп | ма шăн | нă тул | нă

ы р á ш

ЫРАШ.

Анна аппа тырă □ырнă.
Унăн ____ ăннă.
Шурăпа Раман тырă турттарнă.
Шурăпа Раманăн та ____ ăннă.
Ыраш ытла ăн□а пулнă.

в ă л т á

ав ва ув ву ăв вă ыв вы

лав	ы | вăт	вы | рăн
тав	ы | вăл	вă | рăм
шав	тă | вăл	вăр | ман

Вв

л а в

ШЫВРА.

Шыв ăшă та тăрă.
Шывра ытла та аван.
Павлушпа Раман шывра.
— Павлуш, ан шăмпăлтат!

ва вар   ву вут   вă вăт

шав	вырт	ву | ла
шав | лă	вы | рам	ву | лам
шыв | лă	вы | рăн	ву | лăп

в а □ á □

АН ШАВЛА!

Ануш аппа ывăннă.
Вăл канма выртнă.
Павăлпа Анна шăппăн вуланă.
— Мăрмăр, ан шавла!

х у р

ах ха ух ху ăх хă ых хы

ут	хур	хă | на
хут	хыр	хă | мăл
хурт	хул	хăм | ла
у | тă	ху | ла	хă | мăр

Х х

ВĂРМАНТА.

Хурăнлăхра хурăн шырарăмăр.
Хырлăхра шурă татрăмăр.
Хутăш вăрманта ☐ ăрă ☐ тупрăмăр.
Хамăр хăвăртах тултартăмăр.
Унтан ăмăртмалла татрăмăр.

ха хам ху хут хы хыв

хум	у | хă	ху | ра
тум	у | лăх	ху | ран
тум | ла	ху | ла	ху | рăн
тум | хах	ху | лă	ху | ра | ма

х á □ ă

ула
хура
шурă

УЛĂХРА.

Павăл улăха аннă.
Вăл хур пăхнă.
Анна ăна пулăшма пынă.
Вăл ____ хулăпа хăвалананă.
— Анна, хуртан ан хăра!

____хур ____хурăн ____хуран

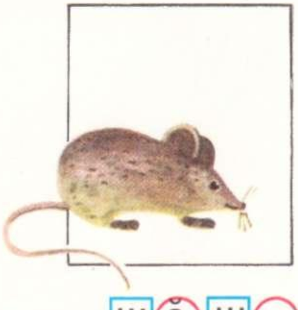

ш ă ш ◯

ин ил ир им иш ит
ни ли ри ми ши ти

ир	тир	ты | рă
вир	пит	Ти | мур
мир	Ти | муш	пан | ул | ми

Ии

в ◯ р

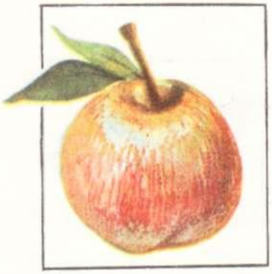

п а ▢ у л м ◯

ТУТЛĂ ПАНУЛМИ.

Ануш аппа панулми татнă.
Тимур ăна пулăшнă.
Павлуш арман авăртнă.
— Павлуш, панулми тыт!
Панулми тутлă-и?

пы пи хы хи
пыр пир хыр хир

тă | ри тум
пă | ши тум | хах
шă | ши тум | тир

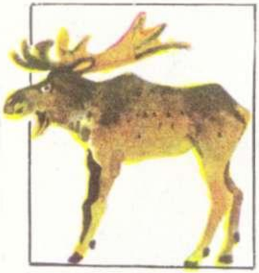

п ă ш

МАТТУР, ТИМУШ!

Анна пăхнă.
— Аппа, пăрăва хамах шăварам-и?
Тимуш пăрăва ăшă шывпа шăварнă.
Унтан вăл ăна утă панă.
— Маттур, Тимуш,— мухтанă Анна.

у п ă т ◯

та па ма на ла ра
те пе ме не ле ре

а | тă Ан | на шав | ла
ат | те ан | не шев | ле
ат | тем ан | нем хит | ре

е [э]

в и т р ◯

ПАРНЕ.

— Марине маттур.

Вăл хитре тунă.

Ăна парам.

— Атте, пире те пар!

пир тем мел

э|пир э|тем э|мел

э|реш эр|не

Эр|хип Энт|ри

Эн|тип Эл|пи

мел

Ээ

решмéн

ТАВАХ, АППА!

Элпи хуларан таврăннă.
Амăшне вăл тутăр панă.
Энтип валли унăн вăлта пур.
— Тавах, аппа! — тет Энтип.

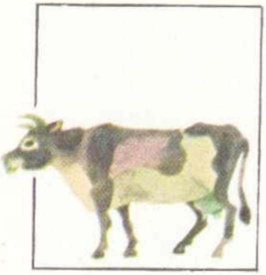

○ н é

лă мă нă рă пă тă
лĕ мĕ нĕ рĕ пĕ тĕ

вар ва | тă пăл | тăр
вăр вĕ | тĕ пĕл | тĕр
вĕр вĕл | ле пĕ | ле | тĕр

Ĕĕ

ПУЛĂРА.

Хĕвел тухман. Таврара шăп.
Хĕветĕрпе Павлуш пулăра.
Хĕветĕр тытнă.
Павлушăн вăлтине ле□нĕ.
Пулăра ларма мĕн тери аван!

? Тулĕ — тулă, ăшĕ — пулă.

пӑр вӑр тӑм шӑл
пӗр вӗр тӗм шӗл

ӗм — тӑ|рӑ — вӗ|ри
ӗ|мӗт — тӗ|рӗ — вӗ|рен
ӗ|мӗт|лен — тӗт|ре — вӑ|рӑм

т|е́|р|ӗ

ӖШНЕ.

Марине амӑшӗ тӗрӗ тӗрлет.
Тӗрри питӗ хитре.
Ӗшне тулли хӗрлӗ .
Тавралла шурӑ хурӑн □ем.
Унтах шӗшкӗ тӗмӗ □ем.
— Анне, лӗпӗш тӗрлем-и?

л ○ п ○ ш

[ ] л о н

ас эс ăс ыс ис ус

са се ĕс сы си су

сă | вă	сă | мах	у | сă
Сĕ | ве	си | мĕс	пу | сă
сы | вă	сĕ | лĕ	су | ха

Сс

СУХАРА.

Славăн ашшĕ сухара.
Вăл ыраш пуссине сухала[ ].
Ывăлĕ те ашшĕпе пĕрлех.
— Атте, эпĕ те сухаласа пăхам!
— Апла пулсан, ман вырăна лар!

са	сă	сĕ	су	сы
сан	сăр	сĕр	сул	сып

□ е х е́ т

сы | вă	ăс | та
си | вĕ	хи | сеп | лĕ
си | вĕт | рĕ	хи | сеп | лет

Ăвăс ____ .

Сурăх ____ .

ТУССЕМ.

Сантăрпа Тимуш пĕр тантăш.
Сантăр улттăра.
Тимуш та улттăра.
Вĕсем питĕ туслă.
Туссем ра□ета тăвасшăн.
— Сантăр, эсĕ савала. Эпĕ сăрлам.

к у р а́ к

ак	эк	ăк	ĕк	ык	ик
ка	ке	кă	кĕ	кы	ки

сак	кас | ка	вă | кăр
сик	кĕс | ке	мĕ | кĕр
тĕк	кĕс | мен	тĕ | кĕр

Кк

АВТАН.

Пирĕн пысăк автан пур. Вăл мă□ не тăсса: «Кикки-рик-ку!» — тет. Киккирикĕ пысăк. Ури тĕклĕ. Сăмси шĕвĕр.

Сирĕн автан мĕнле?

? Автан авă... .□ăх кăтик... .

КĂМПА.

Верукпа кăмпара пултăмăр. Эпĕ хĕрлĕ кăмпа татрăм. Ытла хитре вĕсем. Тунисем вăрăм. Шлепкисем пысăк.

Верукăн кăмписем вĕтĕ.

— Аван кăмпасем тупнă эсĕ,— тет анне Верука.

— Манăн тата хитререх! — тетĕп эпĕ.

— Шăна кăмпи татнă эсĕ, — терĕ анне.

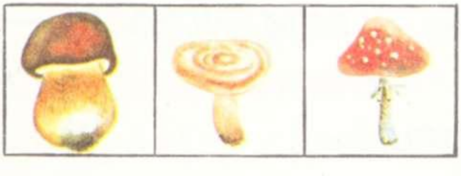

?

шурă кăмпа
шăна кăмпи
ут тути

○ п л е́

ӳт тӳ ӳп пӳ ӳс сӳ

у | хă	тус	у | лăм
ӳ | хĕ	тӳс	ӳ | лĕм
у | сă	ку | лă	ту | рам
ӳ | сĕп	кӳ | лĕ	тӳ | рем

Ӳ ӳ

ӲССЕН ЭСĔ КАМ ПУЛАТĂН?

Павлуш ӳссен тухтăр пуласшăн.

— Эпĕ тракт○рист пулăп,— ĕмĕтленет Петĕр.

— Эпĕ шутламан-ха. Ӳлĕм калăп,— тет Марук.

Эсĕ ӳссен кам пуласшăн?

туп тӳп шут шӳт

у | ла	тă | рă	пу | лă
ӳ | ле	тӳ | рĕ	пӳ | лĕм
ӳп | ле	тӳ | рем	ту | сăм
хӳ | ме	ту | рам	тӳ | сĕм

○ х ё

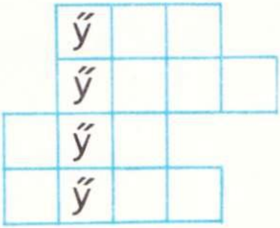

КӲЛĔ.

Улăхра пысăк кӳлĕ пур.

Ун тавра — хурăнлăх. Шыв хĕррипе хăмăш ӳсет.

Кӳлĕ тарăн, шывĕ тăрă. Эпир кунта шыва кĕретпĕр.

Кӳлĕре кимĕпе ишме те аван.

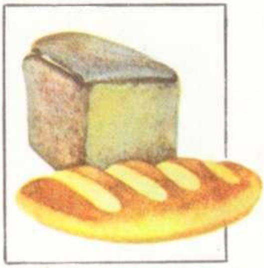

□ ă к ă р

ça çe çă çĕ çу

çар çеç çăр çĕр çур

су | ха кук у | çă

çу | ха çăл | кук ў | çĕ

çў | хе çĕ | лĕк кĕ | тў | çĕ

Çç

ÇУЛЛАХИ ÇУМĂР.

Хĕвеле пĕлĕтсем хупларĕç. Тавралăха тĕксĕм сăн çапрĕ. Çил кашласа иртрĕ. Çине-çинех çиçĕм çиçрĕ. Аслати авăтрĕ. Шалкăм çумăр çума пуçларĕ.

Çуллахи çумăр ăшă. Çумăр хыççăн сывлăш уçă.

ВАТТИСЕМПЕ МĂНУКĔСЕМ.

— Кукаçи, иксĕмĕр арман тăвар-и? — тет Павлуш.

— Тăвăпăр, мăнукăм, тăвăпăр, — тет кукашшĕ.

— Хăçан салма пĕçерĕпĕр? — ўкĕтлет кукамăшне Ануш.

— Пĕçерĕпĕр, пепкем, пĕçерĕпĕр,— тет кукамăшĕ.

Кукашшĕпе Павлуш арман тăваççĕ.
Кукамăшĕпе Ануш салма тăваççĕ.

? Санăн кукаçупа кукаму пур-и?
Вĕсем ăçта пурăнаççĕ?

ч ё р ё п

ча чă чу чы чи
чан чăм чул чыс чир

чĕл	чăл | ха	а | ча
чĕ | лĕ	чĕл | хе	ар | ча
чĕ | рĕ	çăм | ха	лар | кăч

Чч

НИНĂПА ЧĔПСЕМ.

Нина амăшĕ чăх чĕпписем илсе килчĕ. Чĕпĕсене вир пăтти килĕшет. Вĕсем ăна хыпалансах сăхаççĕ.

— Чип-чип-чип! — чĕнет вĕсене Нина.

Чĕпсем ăна часах хăнăхрĕç. Паллана сасса илтсенех, çиме васкаççĕ.

ч а к á к

ЧӐЛХА ҪЫХНИ.

Эпӗ анне пуҫланӑ чӑлхана ҫыхма тытӑнтӑм. Ҫыхма пӗлмесӗр, ҫипписене чӑлхантарса пӗтертӗм.

Анне мана:

— Ачам, малтан ҫыхма вӗрен, унтан тин ҫыхтарӑп,— терӗ.

Ваттисен сӑмахӗсем.

Ӗҫчен алӑ ӗҫ тупнӑ.

Аллупа ӗҫле, пуҫупа шухӑшла.

чар —
чӑ —
чӑл —
чӑ —

?

— ваш
— шав
— рӑш
— ха

н нь л ль т ть

с ў п ă н ь

су | пăнь сă | на
мă | кăнь сă | нать
шу | кăль çу | нат
ку | кăль у | сă | нать

Ъ

КАМ ПУÇНЕ КАÇĂРТАТЬ?

Марукпа амăшĕ тулă пуссипе пыраççĕ.

— Анне, мĕншĕн пучахсем пĕрисем çĕрелле усăннă, теприсем çӳлелле пăхаççĕ? — тĕлĕнет хĕрача.

— Тулли пучах яланах çĕрелле усăнать. Пушши кăна пуçне каçăртать,— ăнлантарчĕ амăшĕ.

ал аль ăн ăнь ат ать

хал	мă|кăл	у|тать
халь	мă|кăль	çў|рет
са|хал	ту|рат	ку|рать
а|халь	ту|рать	ки|лет

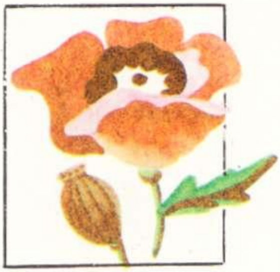

м ă к ă н ь

ÇУЛЛА.

Хĕвел тухать, улăхать
çўллĕ тусем тăррине,
хă□ çутипе ăшăтать
тăçти-тăçти çĕрсене.

К. Иванов.

□ ы т ă

ай май ăй вăй уй туй

кай мăй суй

йăх йăм|ра хăй|ма

у|йăх йĕл|ме хăй|ра

ла|йăх йă|мăк сай|ра

Йй

□ ă в á

КАЙĂК ЙĂВИ.

Тимушпа Сантăр ирех вăрмана кайрĕç. Вĕсем хыççăн Улай та чупрĕ.

Вăрманта ачасем кайăк йăви курчĕç. Çăмартисем те пур иккен йăвара. Туссем вĕсене тивмерĕç. Тустарнă йăваран кайăкĕ сивĕнет. Çакна аван пĕлеççĕ вĕсем.

ут ун ур ул ух ус
ют юн юр юл юх юс

у | па	кай	ул | тав
ю | па	ка | ю	юл | таш
ю | ră	хă | ю	юр | лать

ю п а́

Юю [йу]

ИКĔ ЮЛТАШ.

Икĕ юлташ вăрманпа пынă. Вĕсен умне упа сиксе тухнă. Пĕри йывăç çине хăпарса кайнă. Тепри çул çинчех юлнă. Вăл çĕре выртнă та вилнĕ пек пулнă.

ю м á н

юр юн ют юл юх юс

	ун | кă	улт | тă
ю [йу]	юн | кун	юл | таш
ю [у]	А | нюк	И | люш
	А | нук	Пав | луш

Упа ăна питĕнчен шăршласа пăхнă та пăрăнса утнă.

Упа кайсан, тепри йывăç çинчен аннă.

— Сана хăлхаран упа мĕн каларĕ? — тăрăхласа ыйтнă вăл.

— Хăрушă самантра юлташĕсенчен таракансем — начар çынсем тесе хăварчĕ, — тавăрнă лешĕ.

Л. Толстой.

Ваттисен сăмахĕ.

Шанчăклă тусăн хакĕ çук.

ЮМАН.

Чăваш халăхĕ юмана авалтан юратнă. Юман çинчен вăл юрăсем, юмах-

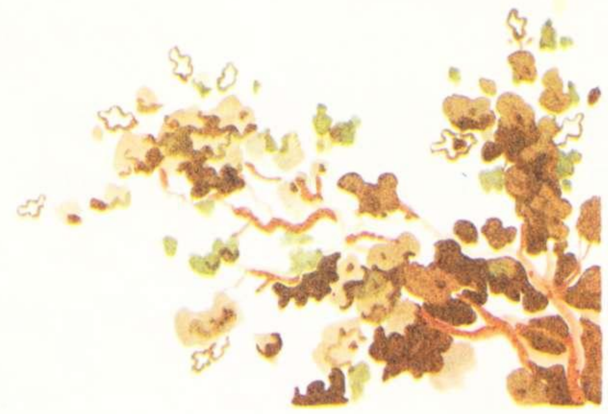

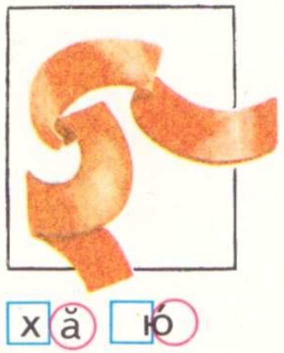

сем хывнă. Хăйĕн паттăр ывăлĕсене Юман ят панă.

Юман — питĕ çирĕп йывăç. Вăл шывра та çĕрмест. Унăн вуллипе пăрахутсем, вакунсем тунă çĕрте усă кураççĕ. Юмантан паха сĕтелпукан тăваççĕ.

Юман питĕ майĕпен ӳсет.

Сыпăксенчен сăмахсем ту.

пă-	-не	ça-	-па
ты-	-ши	ӳп-	-рăк
пар-	-мар	кăм-	-ле

? Тулĕ — тимĕр, ăшĕ — нимĕр.

я л а́ в

ал ан ат аш ак ас
ял ян ят яш як яс

а|ка у|яв па|ян
я|ка ту|я мă|ян

Яя [йа]

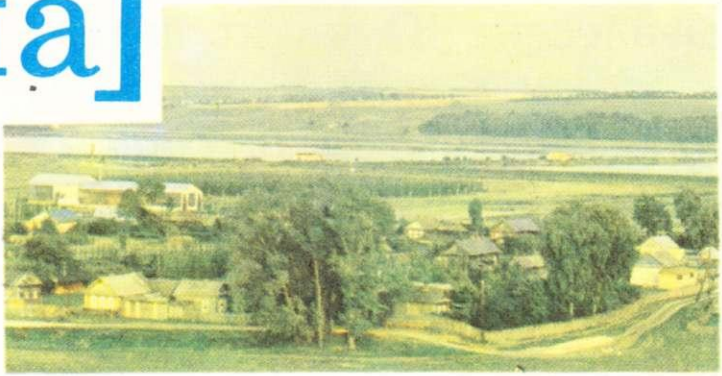

ПИРĔН ЯЛ.

Пирĕн ял илемлĕ вырăнта ларать. Ял хысĕнче юханшыв. Аякрах та мар вăрман.

Ял варринче Культура çурчĕ. Юнашарах — икĕ хутлă шкул, ача сачĕ.

Пирĕн ял çулсерен ӳссе, çĕнелсе пырать.

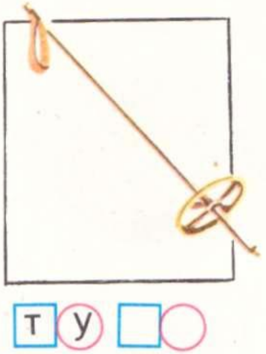

ЙӖЛТӖРПӖ́.

Йӗлме́ йӗлтӗр
йӑлтӑр-ялтӑр,
шуса́ тухрӑмӑр
хире.

Юр пӗрчийӗ —
хӗл мерче́нӗ.
Эх, илемлӗ-ҫке
ирпе!

Ярӑнсассӑн,
пит хавассӑн
таврӑнатпӑр
килелле́.

Таврӑнсассӑн,
кӑшт кансассӑн,
кӗҫ тытатпӑр
кӗнеке́.

Мӗтри Ваҫлейӗ.

Кирлӗ сӑмахсем хушса ҫыр.

... хӗл ҫитрӗ.
Тӑвайккинчен ачасен ... сасси илтӗнет.

| хаваслӑ
| сивӗ

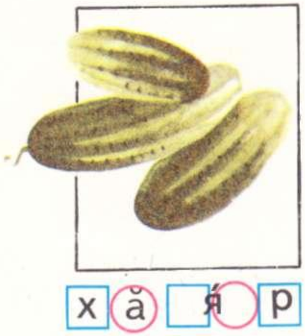

ла ля на ня та тя
ал ял ан ян ат ят

я[а]
я[йа]

ву | лать шыв таппи
вы | лять ача тяппи
ка | ять Я | кур

ÇУРХИ ИЛЕМ.

Çырма юхать кĕрлесе
аслă ялăн çумĕпе.
Хĕвел, тĕрĕ тĕрлесе,
вылять унăн шывĕпе.

К. Иванов.

е э ен не эп пе

ен | теш	си | ен	ен | чӗк
е | шӗл	пи | леш	Е | люк
Эн | тип	чи | е	Эл | пи
э | мел	ан | не	Э | лӗк

ч и е

Ее [йэ] [э]

ПӖЧӖК ПАХЧАҪӐ.

Елюксен пахчи пысӑк. Пахчара улмуҫҫисем, чие йывӑҫҫисем ӳсеҫҫӗ. Елюк вӗсене тӑрӑшса пӑхать.

Кӑҫал чие ҫырли ӑнса пулчӗ. Ӑна хӗлле ҫиме те нумай хатӗрлерӗҫ. Амӑшӗ ӗҫчен Елюка мухтать:

— Пӗчӗк пахчаҫӑ пур пирӗн,— тет вӑл.

?

1. Улма-ҫырларан мӗн-мӗн тӑваҫҫӗ?
2. Сирӗн пахчара мӗнле йывӑҫсем ӳсеҫҫӗ?

Е л ю к

эл ле ел эн не ен

э | лек	Е | люк	э | рём
еп | ле	кёс | ке	ан | не
э | мел	мăрь | е	чĕ | ре
эр | не	Марь | е	вит | ре

АННЕ.

Пире кам ачашшăн
лăпкать пĕчĕкрен,
чипер çын тăвасшăн
çунать чĕререн?

Кам ыррăн, хавассăн
пурне те пире
çапла лăш курмасăр
пăхса ӳстерет?

Кам пултăр? Пĕлеççĕ
туссем вăл камне:
вăл — пирĕн телей-çке,
вăл — пирĕн анне!

А. Ĕçхĕл.

Аннесем пире телейлĕ ӳстересшĕн.

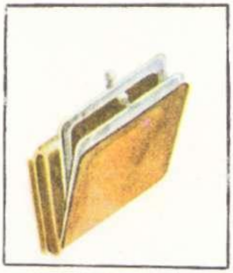

н ч ё к

МАРИНЕПЕ ЭНТИП.

Марине ултă çулта. Вăл шкула çӳрет. Унăн Энтип ятлă шăллĕ пур. Вăл виççĕре çеç-ха.

Марине — ĕçчен хĕрача. Вăл хăех чăлха çыхрĕ. Ăна шăллĕне парнелерĕ.

Мĕн тери савăнчĕ Энтип!

Ваттисен сăмахĕсем.

Ăсти епле, ĕçĕ те çапла.
Ĕçченĕн ĕçĕ ăнсах пырать.

○ р □ е н

а у ы и е э ӗ о

Во|ва хор О|ля
Ко|ля ки|но ка|ток
у|рок паль|то конь|ки

Оо

ЧӖРЧУН КӖТЕСӖ.

Пирӗн шкулта чӗрчун кӗтесӗ пур. Унта кроликсем те пурӑнаҫҫӗ. Вӗсене Коля Смирнов пӑхать.

Коля кроликсене апат парать, читлӗхӗсене тасатать.

Кроликсем пахчаҫимӗҫ, утӑ ҫиеҫҫӗ.

от то ток ор ро хор

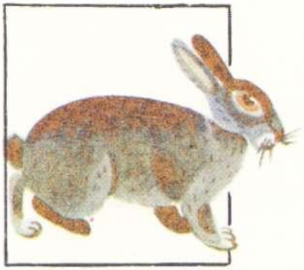

к р ◯ л и к

паль|то ка|ток
пи|о|нер конь|ки
хок|кей мо|тор

КОНЬКИПЕ.

Вĕҫсе пырап конькипе:
хăлхасем хĕп-хĕрлĕ.
Чăр-чар чĕрсе пынипе
пăр ҫийĕ пит йĕрлĕ.

Йăлтăр-ялтăр ҫиҫĕм пек
йăр та яр пыратпăр.
Алла-аллăн тытăнса,
савăнса ярнатпăр.

Астумасăр хăш чухне
такăнса ўкетпĕр.
Кĕҫ тăратпăр та каллех
ҫиҫĕм пек вĕҫетпĕр.

А. Ҫулĕҫ.

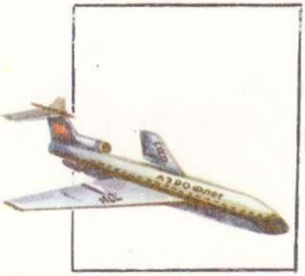

с а м о л ё т

то тё ло лё фо фё

са | мо | лёт фор | ма
пи | лот мон | тёр
шо | фёр мо | тор

ё [о]

МĔНЛЕ СĂМАХ ÇЫРНĂ?

Виçĕ лётчик тĕл пулчĕç те калаçса кайрĕç.

— Часах вĕçетпĕр эппин,— терĕ пĕри.

— Тепĕр уйăхран. Эсĕ мĕнле саспаллинче вĕçетĕн? — ыйтрĕ тепри.

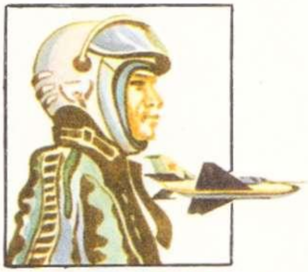

л ё т ч и к

— «М» саспаллинче.

— Эпĕ «И» саспаллинче.

— Эпĕ вара «Р» саспаллинче вĕçетĕп,— сăмах хушрĕ виççĕмĕш лётчикĕ.

Пĕр уйăх иртсе кайрĕ. Çынсем уява тухрĕç.

Сасартăк тӳпе кĕрлесе кайрĕ. Сенкер тӳпере виçĕ пысăк саспалли ярăнса пырать. Малта «М», ун хыççăн «И», юлашкинчен «Р» саспалли.

Мĕнле сăмах пулчĕ?

Л. Кассиль.

Кирлĕ саспаллисем хушса çыр.

Л . ня л . тчик пуласшăн. Вăл самол . тпа вĕçесшĕн.

КУН ЯЧĔСЕМ.

Эрнере ҫичĕ кун. Кашни кунăн хăйĕн ячĕ пур.

Эрне тунтикунтан пуҫланать. Ҫак кун эпир пурте шкула килетпĕр.

Эпир ултă кун вĕренетпĕр. Вĕсем ҫак кунсем: тунтикун, ытларикун, юнкун, кĕҫнерникун, эрнекун, шăматкун.

Вырсарникун эпир канатпăр.

ЙĔРКИПЕ КАЛАМА ХĂНĂХ.

— Кун ячĕсене йĕркипе калама пĕлетĕн-и? — ыйтрĕ учитель Алĕшăран.

Алёша чылайччен шухăшласа тăчĕ.

— Пĕлетĕп,— терĕ.

— Вĕсене йĕркипе кала,— хушрĕ учитель.

— Юнкун, вырсарникун, тунтикун, эрнекун, шăматкун...,— тет Алёша.

Алёша кун ячĕсене йĕркипе каланă-и?

Çырса ил те асра тыт.

Эрнере çичĕ кун. Вĕсен ячĕсем: тунтикун, ытларикун, юнкун, кĕçнерникун, эрнекун, шăматкун, вырсарникун.

□ л о к н о́ т

па ба пу бу пи би

бан | ка бинт бул | ка
па | ян пи | леш у | па
ба | ян би | лет Лю | ба

Бб

БИБЛИОТЕКĂРА.

Ĕнер эпир библиотекăра пултăмăр. Пирĕн библиотекарь — Альбина Борисовна. Вăл пире библиотекăпа паллаштарчĕ.

Библиотекăра чăвашла, вырăсла кĕнеке нумай.

? Ани шурă, вăрлăхĕ хура.

ТЕАТРА КАЯТПĂР.

— Борис, эсĕ шăматкун мĕн тăватăн?

— Эпир Люба аппапа балет курма каятпăр.

— Мĕнле балет пăхасшăн эсир?

— Аппа «Сарпике» балета кăмăллать. Вăл билечĕсене те илнĕ ĕнтĕ.

— Эпир аннепе пуканесен театрне каятпăр.

Кирлĕ саспаллисем хуш.

п ? .улă у.а .улка
б ? .алан ку.а .алет

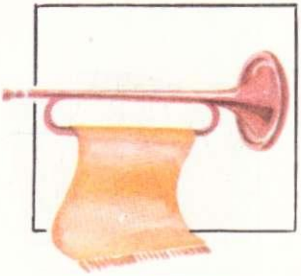

г о р н

ка га ке ге ко го

ла | герь
горн
ге | рой
ге | ор | гин

клум | ба
Гла | ша
Гри | ша
Га | га | рин

Гг

е о р г и н

ПЁРРЕМЁШ КОСМОНАВТ.

Шупашкарта Гагарин урамĕ пур. Урам варринче — Гагарин палăкĕ.

Кам-ха вăл Гагарин? Мĕнпе чапа тухнă вăл?

Юрий Алексеевич Гагарин — космонавт, совет çынни. Вăл тĕнче уçлăхне чи малтан вĕçсе хăпарнă.

ПЫТАНМАЛЛА ВЫЛЯНИ.

Ачасем картишне тухрĕç. Хураçка та вĕсенчен юлмарĕ.

— Атьăр пытанмалла выляр,— сĕнчĕ Галя.

— Эпир Генăпа пытанăпăр, эсĕ пире шыра,— терĕ Коля.

Гена кĕлет хыçне пытанчĕ. Коля тĕм хыçне лăпчăнчĕ.

Хураçка ăçта пытанчĕ-ши?

ШУТ СĂВВИ.

Пĕрре — пĕрне,
иккĕ — икерч,
виççĕ — виçе,
тăваттă — тăваткал,
пиллĕк — пилеш,
улттă — улма,
çиччĕ — çилĕм,
саккăр — салма,
тăххăр — тăрна,
вуннă — тух!

□ о с к а́

та да то до ти ди

дос | ка
Ли | да
ди | ван
бри | га | да

до | ми | но
Ди | ма
ор | ден
бри | га | дир

Д д

□ и в а н

ХАСТАР БРИГАДИР.

Данил Степанович — трактористсен бригадирĕ. Вăл кашни ирех ĕçеваскать.

Ĕç нумай бригадăн. Хĕлле тракторсене юсамалла. Çуркунне — чи хĕрӳ вăхăт, ака-суха вăхăчĕ.

Данил пичче бригади ăмăртура ыланах малта.

ДИМĂПА АСЛАШШĔ.

— Шутла-ха, çынна алă мĕн тума кирлĕ? — ыйтрĕ пĕррехинче аслашшĕ.

— Мечĕкле выляма,— шухăшлама-сăрах хуравларĕ Дима.

— Тата мĕн тума-ши? — тĕпчерĕ аслашшĕ.

— Кашăк тытма.

— Тата мĕн тума?

— Юханшыва вĕтĕ чулсем пеме.

Тĕрĕсех хуравларĕ Дима. Анчах алă ĕçлеме кирлине вăл пĕлеймест-ха.

Е. Пермяк.

? Тăваттăн пӳрте кĕреççĕ,
пĕри чăлана кĕрсе юлать.

звено́

за зе зо зу зы зи

са|сă зо|о|парк
ва|за слон
Зи|на зве|но
Си|ма зна|чок

Зз

ĔÇЧЕН ПИОНЕРСЕМ.

Çулла пионерсен звени колхоз пахчинче ĕçлерĕ. Ачасем çум çумларĕç, йăрансене кăпкалатрĕç.

Пахчана шăварма колхозăн çумăр агрегачĕ пур. Вăл ĕçлеме тытăнсанах, çумăр пĕрĕхме тытăнать.

Тăрăшни сая каймарĕ. Тухăçлă пахчаçимĕç ӳстерчĕ пионерсен звени.

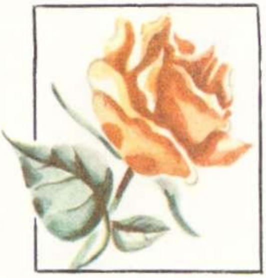

р ó □ а

АРĂСЛАНПА ЙЫТĂ ÇУРИ.

(Чăн пулни.)

Зоопаркра тискер кайăксем кăтартнă. Пĕр çын йытă çури илсе пынă. Йытă çурине арăслан читлĕхне янă.

Арăслан йытă çурине тивмен. Вĕсем пĕрле апат çинĕ, пĕрле çывăрнă.

Йытă çури зоопаркра пĕр çул пурăннă. Çулталăк иртсен, вăл чирлесе вилнĕ.

Арăслан апат çиме пăрахнă. Вăл йытă çурине ыталанă та пилĕк кун хускалмасăр выртнă.

Улттăмĕш кунне арăслан вилнĕ.

Л. Толстой.

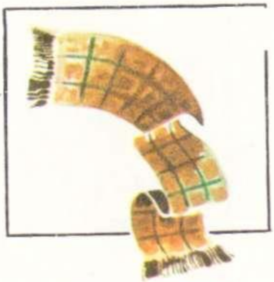

ш а р

ва фа ву фу ве фе

шав	ву | тă
шарф	фут | бол
Ве | ня	торф
Фе | ня	гра | фин

Фф

ФЕРМĂРА.

Феня аппа фермăра ĕҫлет.

Фермăра яланах тирпейлĕ. Урайне пăчкă кĕрпи сарнă, стенисем шап-шурă.

Сыснасем патне апат пĕчĕк вакунсемпе илсе пыраҫҫĕ.

Феня аппа сыснисем шултра, ăратлă.

Кăҫал Феня аппана «Ĕҫ мухтавĕ» орден пачĕҫ.

т е л е _ о́ н

СВЕТОФОР.

Пĕррехинче эпир хулара пултăмăр. Урам урлă каçма тăрсан, анне тăпах чарăнчĕ.

— Мĕншĕн? — тĕлĕнтĕм эпĕ.

— Курмастăн-им? Авă светофор çине пăх,— хуравларĕ анне.

Чăнах та, светофорăн хĕрлĕ куçĕ çунать иккен.

— Нумай кĕтмелле-и? — тĕпчетĕп эпĕ.

— Кăштах тăхтар. Машинăсем иртĕç, вара эпир те хускалăпăр.

Светофор çинчен куçа илместпĕр. Акă унăн сарă куçĕ, унтан симĕсси çуталчĕ. Вара эпир те урам урлă каçрăмăр.

Б. Житков.

□урна́л

шу жу ши жи ше же

Же | ня   жи | лет

ё | шен | нё   ши | нель

Жуч | ка   жи | раф

ă | шă   ши | фер

Жж

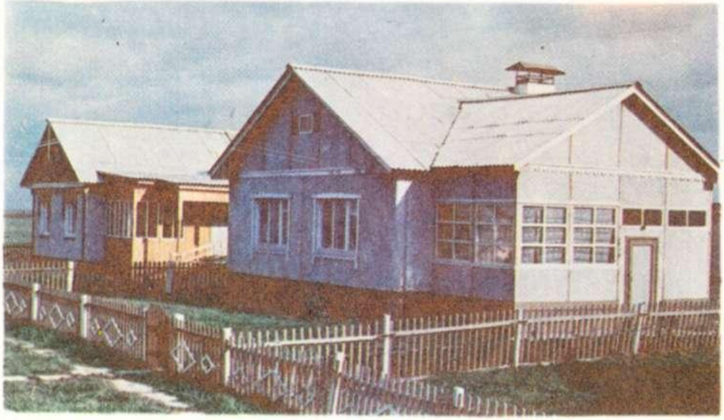

ХИСЕПЛĔ ÇЫНСЕМ.

Атнер пичче — платник те, слесарь те. Женя аппа — ăста çĕвĕç.

Кăçал вĕсем çĕнĕ çурт лартрĕç. Çурчĕ кирпĕчрен, пӳлĕмĕ нумай. Кухньăра — газ, холодильник. Шыв урамран пăрăх тăрăх пӳртех кĕрет.

Ĕçрен ан хăра, вăл хăй санран хăратăр.

ча ца чи ци че це

цех
цирк
а | ка | ци

стан | ци
стра | ни | ца
кон | церт

□ й р к у л ь

Цц

ЦИРКРА.

Канмалли кун ашшӗпе Федя цирка кайрӗҫ.

Халиччен Федя циркра пулман. Тӗлӗнмелли нумай кунта. Арӑслансем ункӑ витӗр сикеҫҫӗ. Клоун тӗрлӗ мыскара туса култарать. Упа та ташлать иккен циркра.

Цирк Федьӑна питӗ килӗшрӗ.

щёткa

ща щу щĕ щё щи

плащ мун | ча шă | чă
е | щёк пах | ча шу | кăль
чăл | ха ра | ща щёт | ка

Щщ

Пурăнать пулсассăн
туслă
супăньпе,
шăл щёткипе,—
ку ача вăл
питĕ ăслă,
питĕ кăмăллă,
чипер.

В. Маяковский.

Хăвна таса тыт —
сывлăхлă пулăн.

хаваслă
пысăк
çĕнĕ
пĕчĕк

_____ плащ _____ концерт

_____ щётка _____ цирк

п л а

ПУЛТАРУЛЛĂ АЧАСЕМ.

Март уйăхĕ. Уроксем пĕтрĕç. Анчах ачасем киле васкамарĕç.

Хĕрӳ ĕç пуçланчĕ. Пĕрисем ещĕксене тăпра тултараççĕ. Теприсем помидор, купăста вăрри акаççĕ. Хĕрачасем шăвараççĕ.

Часах кашни ещĕкрех ем-ешĕл калча çĕкленĕ. Пахчара çĕр ăшăнса çитĕ. Ачасем калчасене йăрансем çине куçарĕç.

Кирлĕ саспаллисем хушса çыр.

Шăп.ăк, кăсă., уй.п, çер.и, х.лат.

се съе ня нъя зе зъе

кĕсъе	Тăванъел
Мăнъял	съезд
Патăръел	разъезд

КРЕПКОВ КОМИССАР.

Ъ

Граждан вăрçи чăваш çĕрне те çитнĕ. Шурă çарсем Йĕпреç патĕнчи разъезд еннелле тапăнса пынă. Шуррисен çулне Крепков отрячĕ пӳлнĕ...

Лăпкăн çывăрать Кĕçĕн Патăръел. Хĕрлĕ салтаксем — тутлă ыйхăра.

Сасартăк пăшал сасси кĕрлеме тытăнать.

Крепков комиссар юлташĕсене чакма хушать. Хăй, пулемётпа пере-пере, тăшмана чарса тăрать.

Часах Йĕпреçрен пулăшу çитет. Анчах нумай паттăр ĕмĕрлĕхех куçне хупнă. Вĕсем хушшинче—Крепков комиссар та.

ВУЛАТПĂР,
ÇЫРАТПĂР.

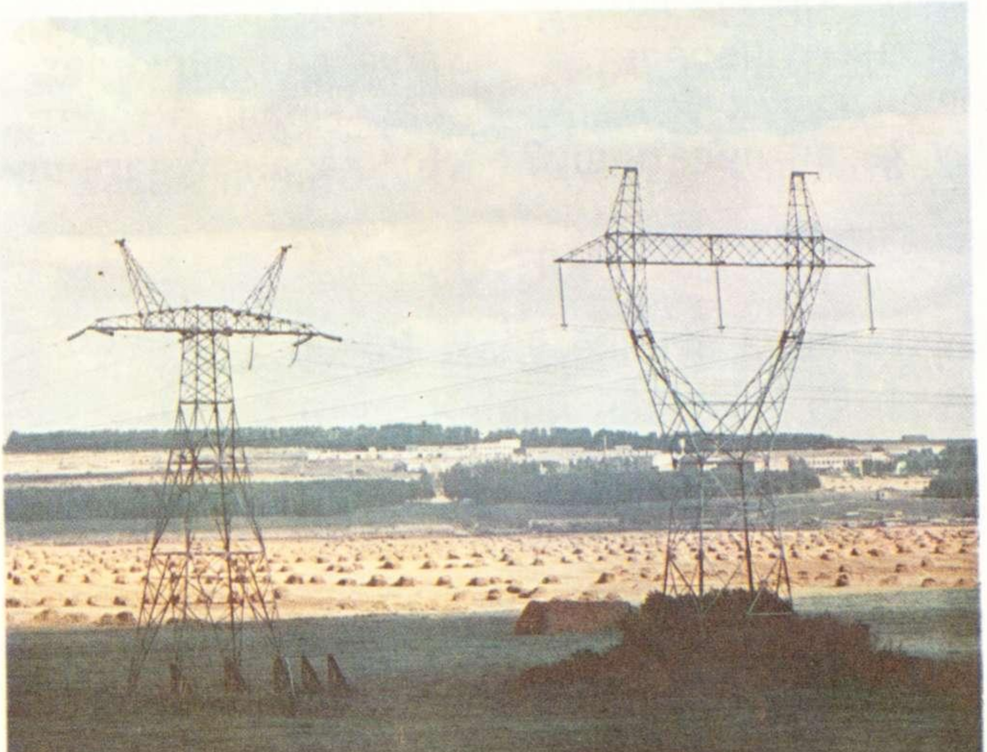

Шурă юр ирĕлет,
çеçенхир чĕрĕлет,
ешĕл курăк ӳсет...
Ку хăçан пулать-ши?

Хĕвел хытă хĕртет,
ăшă çил вĕркелет,
сар ыраш çитĕнет...
Ку хăçан пулать-ши?

ÇУЛТАЛĂК.

Çулталăкра вуникĕ уйăх. Вĕсен ячĕсем:

январь	июль
февраль	август
март	сентябрь
апрель	октябрь
май	ноябрь
июнь	декабрь

Çу уйăхĕсем: июнь, июль, август.
Кĕр уйăхĕсем: сентябрь, октябрь, ноябрь.
Хĕл уйăхĕсем: декабрь, январь, февраль.
Çур уйăхĕсем: март, апрель, май.

Хир илемӗ каять,
сӗм вӑрман ҫаралать,
пӗрмай ҫумӑр ҫӑвать...
Ку хӑҫан пулать-ши?

Хирсенче юр анчах,
ҫырмара пӑр анчах,
сивӗтет аванах...
Ку хӑҫан пулать-ши?

К. Иванов.

? Пӗр йывӑҫӑн 12 турат. Кашни турачӗ ҫинче 4 йӑва. Кашни йӑвара 7 ҫӑмарта.

Ҫӗнӗ ҫул январӗн пӗрремӗшӗнчен пуҫланать.

Ҫулталӑкӑн юлашки кунӗ — декабрӗн вӑтӑр пӗрремӗшӗ.

Кашни уйӑхра вӑтӑр е вӑтӑр пӗр кун. Февраль ҫеҫ ҫирӗм сакӑр е ҫирӗм тӑхӑр кунлӑ.

Кашни уйӑхӑн тӑршшӗ тӑватӑ эрне ытларах.

ÇУРКУННЕ.

Килчĕ ырă çуркунне,
килчĕ ячĕ ăшăтса.
Хĕвел сават тĕнчене,
хĕл ыйхинчен вăратса.

Тĕттĕм вăрман чĕрĕлет,
ешĕл тумтир тăхăнать,
çеçенхир те ешерет,
илемĕпе мухтанать.

К. Иванов.

Пăнчăсем вырăнне кирлĕ сăмахсем çыр.

1) Ăшă, ырă ... .
2) Сивĕ, хаяр ... .
3) Ылтăн, тулăх ... .

хĕл
кĕркунне
çуркунне

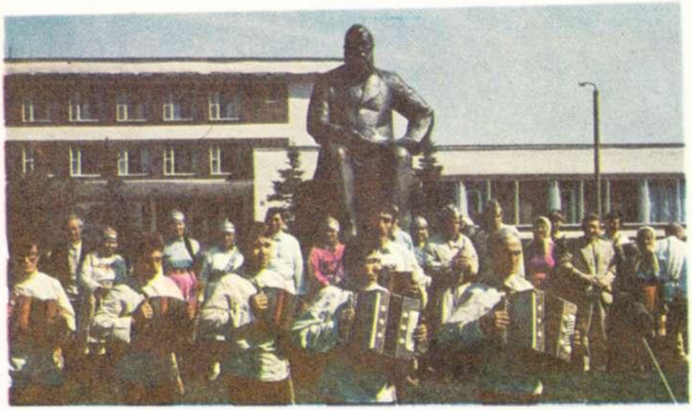

ИВАН ЯКОВЛЕВИЧ ЯКОВЛЕВ.

Чӑваш ҫырулӑхне йӗркелесе яракан ҫын Иван Яковлевич Яковлев пулнӑ. Вӑл чӑваш ачисем валли букварь ҫырса кӑларнӑ. Унтанпа ҫӗр ҫул иртрӗ ӗнтӗ.

Чӗмпӗрти гимназире вӗреннӗ чухнех Яковлев хӑйӗн хваттерӗнче шкул уҫнӑ. Вӑл уҫнӑ чӑваш шкулӗ ӳссех пынӑ. Малтанхи чӑваш учителӗсем ҫак шкулта вӗреннӗ.

Чӑвашла кӗнекесем кӑларма, шкулсем уҫма, учительсем хатӗрлеме ҫӑмӑл пулман. Патша чӑваш пек вак халӑхсене ҫутта кӑларасшӑн пулман. Тӑван халӑха вӗрентес ӗҫе Иван Яковлевич пӗтӗм вӑйне панӑ.

Кирлӗ саспаллисем хушса ҫыр.

1) Феня аппа □ермӑра ӗҫлет.
2) Анне □уфайка ҫӗлет.

ЧĂВАШ ХАЛĂХ САВĂÇИ.

Константин Васильевич Иванов — чăвашсен чаплă сăвăçи. Унăн «Нарспи» кĕнекине халăх юратса вулать. Ăна вырăсла, тутарла тата ытти чĕлхесене куçарнă.

К. В. Ивановăн пултарулăхĕ нумай енлĕ пулнă. Вăл ялти шкултах ӳкерчĕксем тума юратнă, сăвăсем çырнă. Каярахпа Чĕмпĕрти чăваш шкулĕнче вĕреннĕ, ĕçленĕ. Кунта вăл И. Я. Яковлева пулăшнă: чăвашла букварь валли ӳкерчĕксем тунă.

Чăваш халăхĕ Константин Иванова ăшă кăмăлпа асăнать.

Кирлĕ сăмахсем хушса çыр.

1) Анюк ... ялĕнче пурăнать.	Шупашкар
2) Аппăшĕ ... хулинче вĕренет.	Кинчер
3) ... варринче утравсем пур.	Атăл

СЕНТТИ.

Чипер ача Сентти пур,
чупса ҫӳрет урамра.
Кӗвентине утланса,
ача вылять лашалла.

Аслӑ урам тӑршшӗпе
чиксӗр тусан кӑларать,
хура чикан пек хура
каҫпа киле таврӑнать.

Чипер ача Сентти пур,
чупса килет лашипе,
хӑйӗн пӗчӗк чӗлхипе
пакӑлтатать инкӗшпе.

К. Иванов.

Пӑнчӑсем вырӑнне кирлӗ сӑмахсем хуш.

1) ... Сентти лашалла вылять.
2) ... тилӗ вӑрманта пурӑнать.
3) ... ҫумӑр ҫӑвать.
4) ... урамра тирексем ӳсеҫҫӗ.

чее
пӗчӗк
аслӑ
ӑшӑ

Сыпӑксем хушса, сӑмахсем ту.

Сӗ..., хӗ..., ав..., ар..., ал..., ме..., чӗ... .

ЧĔКЕÇ.

Чĕкеç, чĕкеç, чĕкеçĕ,
кунĕпе вĕçсе çӳрет вăл,
пĕртте канма пĕлмест вăл,
шăна-пăван пуçтарать,
чĕпписене тăрантарать.

К. Иванов.

Предложенисене уйăрса çыр.

Çуркунне çитрĕ кайăксем ăшă енчен вĕçсе килчĕç вĕсем васкасах йăва çавăраççĕ.

Çывăх пĕлтерĕшлĕ сăмахсем туп.

пĕчĕк	лайăх	тĕттĕм	инçе
аякра	тĕксĕм	аван	вĕтĕ

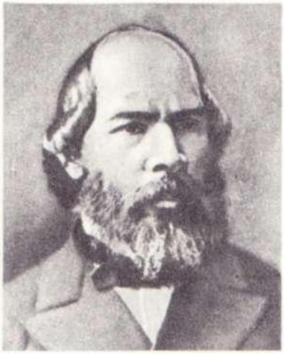

ЧӐВАШ ХАЛӐХĔН ТУСĔ.

Илья Николаевич Ульянов — вырӑс ҫынни, аслӑ Ленин ашшĕ. Вӑл И. Я. Яковлевӑн тусĕ, пулӑшаканĕ, хӳтĕлекенĕ.

Илья Николаевич Чĕмпĕр тӑрӑхĕнчи халӑх шкулĕсен инспекторĕ пулнӑ. Вӑл шкулсем мĕнле ĕҫленине тĕрĕслесе ҫӳренĕ. Нумай ҫĕрте Ульянов ҫĕнĕ шкул уҫнӑ.

Ҫĕмĕрле районĕнчи Хутар шкулне те Илья Николаевич тӑрӑшнипе уҫнӑ. Вӑл Хутарти шкула яланах асра тытнӑ. Унта кĕнекесем ярса панӑ. Ачасем мĕнле вĕреннине тĕрĕслеме пыра-пыра кайнӑ.

Предложенисем йĕркелесе ҫыр.

1) ҫĕнĕ, вĕренетпĕр, шкулта, эпир.
2) таса, классем, та, ҫутӑ, шкулта.

УЛЬЯНОВ УҪНӐ ХУТАР ШКУЛӖ.

Пыр Хутара,
унта пур паллӑ шкул.
Хыв ҫӗлӗкне,
кӗр васкамасӑр!

Ларать вӑл ӗнтӗ
ҫӗр те ҫирӗм ҫул...
Ларать ҫиле те,
ҫумӑра та пӑхӑнмасӑр.

Ларать вӑл
палӑк пек мӑнаҫлӑн,
тата та вӑрӑм
пултӑр ун кунҫулӗ!

Колхозниксем
ҫак шкул пирки калаҫҫӗ:
«Ульянов шкулӗ!
Ленин ашшӗн шкулӗ!»

Стихван Шавли.

Предложенисене улӑштарса ҫыр.

Т ӗ с л ӗ х. Ача кӗнеке вулать.—
Ачасем кӗнеке вулаҫҫӗ.

Пионер Тӑван ҫӗршыва юратать.
Вӑл лайӑх вӗренет.

ЛЕНИН АТТЕ.

Ирĕк, савăк пурăнмашкăн
Советсен çĕршывĕнче.
Халь хисеплĕ халăх эпĕр
мĕнпур халăх йышĕнче.

Калаçма именесси те
тăрса юлчĕ ĕлĕке.
Ирĕккĕн, илемлĕн, уççăн
янăрать пирĕн чĕлхе.

Çиçĕм пек çиççе çутатрĕ
Ленин шухăшĕ пире.
Вăл яри уçса кăтартрĕ
çĕнĕ ĕмĕрти ире.

И. Ивник.

Владимир Ильич Ленин Чĕмпĕрте çуралнă. Халĕ çав хулана Ульяновск теççĕ.

ТУС.

Çак кун Володя гимназие иртерех пычĕ. Класра шăв-шав, ачасем кулаççĕ, хыттăн калаçаççĕ. Пĕр ача кăна парта хушшинче ютшăнса ларать.

Володя ăна пĕрремĕш хут курать. Анчах унăн салху та ĕшенчĕк сăнне асăрхарĕ те çак ача Митя Андриянов пулнине тавçăрса илчĕ. Çĕркаç кăна Илья Николаевич ун çинчен каласа панăччĕ.

Чĕмпĕрти гимназие вĕренме кĕртес тесе, ашшĕ Митьăна Кавказран илсе килнĕ иккен. Хăй сасартăк вилсе кайнă. Митя аякри тăванĕсем патĕнче пĕчченех тăрса юлнă. Ĕнер унăн ашшĕне пытарнă, паян вăл пĕрремĕш хут гимназие пынă.

Володя Митьăна çав тери хĕрхенчĕ. Унпа юнашар пырса тăчĕ.

— Пĕлетĕп, санăн инкекӳ питĕ пысăк,— шеллесе каларĕ вăл.

Митя хурлăхлăн макăрса ячĕ. Мĕн калама пĕлес-ха Володьăн? Çакăн пек пысăк хуйха сăмахпа сирсе ямаймăн. Митьăна унăн мĕнпе те пулин пулăшас килчĕ.

—Килĕшетĕн-и, кăранташусене шĕвĕртсе парам,— сĕнчĕ вăл.

Володя шăппăн Митя çумне ларчĕ. Часах вăл Митьăн кăранташĕсене пурне те шĕвĕртрĕ. Çак хушăра Митя кăшт лăпланчĕ. Вăл шавлă класра тинех пĕччен мар. Унпа юнашар шанчăклă тусĕ пур.

Л. Кон.

СОВЕТ ÇĔРШЫВĔ.

Эпир Совет çĕршывĕнче пурăнатпăр. Кĕскен пирĕн Тăван çĕршыва ССР Союзĕ е СССР теççĕ.

Пирĕн Тăван çĕршыв çав тери анлă.

Çĕршывăн хĕвеланăç чиккинчен хĕвелтухăçне пуйăс эрне ытла каять. Кунсерен 20 çухрăм утсан, çак çула çулталăкра та утса тухас çук.

Пирĕн çĕршывра çĕр вăтăра яхăн халăх пурăнать. Кашниех хăй чĕлхипе калаçать. Вĕсем хушшинче — вырăссем, украинецсем, белоруссем, тутарсем... Çав шутрах эпир те — чăвашсем.

Предложенисене уйăрса çыр.

Пирĕн Тăван çĕршывăн ялавĕ хĕрлĕ тĕслĕ ун çине çурлапа мăлатук ӳкернĕ.

СОВЕТ СОЮЗĔН ГИМНĔ.

Нихçан арканми Союза пĕрлештернĕ
пур ирĕк республик(ă)сене Аслă Русь.
Сыв пултăр тăван халăхсем çитĕнтернĕ
пĕр йышлă, хăватлă Советлă Союз!

Чаплă, мухтавлă пул, ирĕк Çĕршывăмăр.
Халăхсен туслăхĕ — çирĕп тĕрек!
Ленинăн партийĕ — пирĕн хăватăмăр —
çут коммунизма илсе çитерет...

Пирĕн Тăван çĕршыв мĕн ятлă?
Пирĕн çĕршывра мĕнле халăхсем пурăнаççĕ?

Предложенисем ту. Çырса ил.

1) çĕршыв, пирĕн, Тăван, пысăк, питĕ.
2) пурăнаççĕ, халăхсем, туслă, çĕршыври, пирĕн.

МУСКАВ.

Мускав — Совет ҫӗршывӗн тӗп хули. Ҫӗр чӑмӑрӗн пур кӗтесӗнче те ӗҫҫыннисем Мускава юратаҫҫӗ.

Мускав — тӗнчери чи пысӑк хуласенчен пӗри. Хула варринче — Кремль. Кремль йӗри-тавра чул хӳме.

Пирӗн ҫӗршывri чи хисеплӗ вырӑн — Хӗрлӗ площадь. Хӗрлӗ площадьре халӑх ҫӗнтерӳҫӗсене чыслать. Кунтах пӗрремӗш космонавтсене кӗтсе илнӗ...

Урӑх ҫӗршывсенчен килнӗ туссем те чи малтан Хӗрлӗ площаде пыраҫҫӗ.

И. Митяев.

Кирлӗ ҫӗрте ҫемҫелӗх палли ҫыр.

1) Хӗрлӗ ялав вӗлкӗшет... .
2) Пичче Мускавра пурӑнат... .

ТӐВАН ҪӖРШЫВ.

Хамӑр пурӑнакан ҫӗршыва эпир Тӑван ҫӗршыв тетпӗр. Кунта пирӗн асатте-асанне, атте-анне ҫуралнӑ. Кунта эпир тӑван чӗлхепе калаҫатпӑр, ҫыратпӑр, вулатпӑр. Ҫак ҫӗршывра пире пурте тӑван.

Эпир хамӑр ҫӗршыва анне тетпӗр. Вӑл пире хӑйӗн ҫӑкӑрӗпе тӑрантарса ӳстерет, хӑйӗн шывне ӗҫтерет...

Тӗнчере, пирӗн ҫӗршывсӑр пусне, урӑх ҫӗршывсем те пур. Анчах этемӗн амӑшӗ пӗрре кӑна, Тӑван ҫӗршывӗ те унӑн пӗрре ҫеҫ.

К. Ушинский.

Предложенисене уйӑрса ҫыр.

Пирӗн Тӑван ҫӗршыв пысӑк унта тӗрлӗ халӑх пурӑнать эпир Тӑван ҫӗршыва юрататпӑр.

КАРӐШПА КАЮРА.

Пӗчӗк карӑш аякри ӑшӑ енчен тӑван ҫӗр-шывне, ҫурҫӗре, васканӑ. Карӑш ҫулла пи-рӗн тӑрӑхра чӗпӗ кӑларать. Хӗл касма вара инҫетри Африкӑна вӗҫсе каять.

Карӑша вӗҫме йывӑр. Унӑн ҫуначӗсем пӗ-чӗк. Вӑл тӗллӗн-тӗллӗн вӗҫет, тӗллӗн-тӗллӗн ҫуран утать.

Ҫул ҫинче карӑш каюрана тӗл пулнӑ.

— Кам эсӗ? Ӑҫталла ҫул тытатӑн? — ыйт-нӑ карӑшран каюра.

— Эпӗ — карӑш, ӑшӑ енчен тӑван ҫӗр-шыва таврӑнатӑп.

Карӑш каюрана аякри Африка ҫинчен каласа панӑ.

— Мӗншӗн эсӗ яланах ӑшӑ ҫӗршывра пурӑнасшӑн мар? — тӗлӗннӗ каюра.— Мӗн-шӗн ҫулсерен пиншер ҫухрӑмран вӗҫсе ки-

летĕн? Урусене те юн тухичченех амантса пĕтернӗ. Хурчка та тытма пултарать сана. Мĕншĕн эсĕ ҫак тертсене куратăн? Мĕн илĕртет сана сивĕ ҫĕре?

— Тăван ҫĕршыв,— хуравланă карăш.

В. Сухомлинский.

Предложенисем туса ҫыр.

1) Автан ... .
2) Хур ... .
3) Вăкăр ... .
4) Ача ... .

какалать
авăтать
макăрать
мĕкĕрет

Предложенисенчен калав йĕркеле.

Симĕс курăк ҫĕкленет.
Хĕвел хĕртсе пăхать.
Юр ирĕлсе пĕтрĕ.
Ҫуркунне ҫитрĕ.

ЮРАТНĂ ÇĔРШЫВĂМĂР.

Юрататпăр эпир, чăвашсем, хамăрăн республикăна. Унăн улăхĕсене, вăрманĕсене, юханшывĕсене юрататпăр.

Чăвашсем çĕре анне теççĕ. Вĕсем мĕн авалтанпах çĕр ĕçлесе пурăннă.

Чăваш вăрманĕсем питĕ пуян. Вăрманта улма-çырла, мăйăр, кăмпа иксĕлми. Унта тĕрлĕ тискер кайăк нумай.

Пирĕн халăх авалтанпах хăйĕн кӳршисемпе туслă пурăнать. Вырăс халăхне вăл яслă пиччĕшĕ вырăнне хурса хисеплет.

Юхма Мишши.

Кирлĕ сăмахсем хушса, хăвăн адресна çыр.

Чăваш АССРĕ, ... районĕ, ... ялĕ, ... урамĕ, ...

ПИРĔН МУХТАВЛĂ ЕНТЕШ.

Василий Иванович Чапаев — граждан вăрçи геройĕ. Вăл Будайка ялĕнче çуралнă. Халĕ вăл ял Шупашкар варрине кĕрсе юлчĕ.

Чапаев Совет влаçĕшĕн кĕрешсе чапа тухнă.

Василий Иванович ăслă та хăюллă командир пулнă. Ăна салтаксем юратнă.

Чапаев ертсе пыракан çарсем нумай çапăçура çĕнтернĕ. Анчах та пĕр çапăçура хăюллă командира вăйлă амантнă. Аманнă Чапаев Урал шывĕнче путса вилнĕ.

Совет халăхĕ хăйĕн мухтавлă ывăлне манмасть. Шупашкарта, ăна асăнса, чаплă палăк лартнă.

Кирлĕ саспаллисем хушса çыр.

Чапаев — граждан вăрçи .еройĕ.
Вăл хăюллă коман.ир пулнă.

НАТАЛИ КĔПЕ ТĔРЛЕТ.

Натали кĕпе тĕрлет.
Кам валли
çав тери хитрелетет
Натали?
Тап-таса юр евĕрлĕ
шур пире
хĕрлĕ, симĕс çиппеле
вăл тирет.
Сарăпа сенкер хушать
тĕлĕпе.
Ку хĕвел пек курăнать,
пĕлĕт пек.

Петĕр Хусанкай.

Кирлĕ çĕрте çемçелĕх палли çыр.

Марине тĕрĕ тĕрлет... . Тĕрри хитре пулат... . Васук кимĕ ăсталат... .

ВИҪҪЁМЁШ КОСМОНАВТ ЛЁТЧИК.

Андриян Григорьевич Николаев — виҫҫӗмӗш космонавт лётчик. Совет Союзӗн Геройӗ ятне вӑл икӗ хут илчӗ. Хӑйӗн ытти космонавт тусӗсем пекех, Андриян—хӑюллӑ ҫын. Вӑл — совет саманинче ӳссе ҫитӗннӗ кӑйкӑр кайӑк. Уҫлӑхри ячӗ те унӑн — «Кӑйкӑр».

Чӑваш ачисемшӗн Андриян Николаев уйрӑмах ҫывӑх. Вӑл пирӗн ентеш-ҫке!

Паттӑр космонавтӑн тӑван ялӗ—Шуршӑл.

Шуршӑл хитре вырӑнта вырнаҫнӑ. Ял урамӗсем тирпейлӗ, ешӗл йӑмраллӑ. Ял ҫумӗпех Ҫавал шывӗ юхса иртет.

Андриян Николаев вӗреннӗ Шуршӑлти шкулта халӗ музей. Музейра космонавт вӗреннӗ класс, вӑл ларнӑ парта пур. Шуршӑлти колхоз та космонавт ячӗпе хисепленет.

Юхма Мишши.

ПИРĔН МАЙ.

Йăл кулать хĕвелĕ,
ялкăшать тĕнче.
Ялавпа тухатпăр
Май уявĕнче.

Ирĕк те мухтавлă,
чаплă ĕмĕре
савăнса мухтатпăр
юрă-кĕвĕре.

Иван Ивник.

Предложенисене уйăрса çыр.

Совет çыннисем уява тухнă вĕсен аллисенче чечексем, ялавсем çынсен сăн-пичĕ савăнăçпа çиçет.

Хирĕçле пĕлтерĕшлĕ сăмахсене туп.

вăрăм	çăра	салху	начар
хура	шултра	аван	хавас
шĕвĕ	шурă	усал	пысăк
вĕтĕ	кĕске	пĕчĕк	ырă

ÇĔНТЕРӲÇĔ САЛТАК.

Çĕнтернĕ салтак фашистсене. Çĕнтерӳçĕ пулса çитнĕ вăл Берлина.

— Мухтав совет салтакне! — саламланă ăна Берлин çыннисем.

Салтак инçетри хуларан килне таврăннă. Берлин çыннисем ăна сума суса палăк лартнă. Салтак аллинче хĕç, кăкăрĕ çумне вăл пĕчĕк хĕрачана çупăрланă. Совет салтакĕ халăхсене фашистсенчен хăтарнине пурте асра тытчăр!

Ăçта кăна çук-ши совет салтакне сума суса лартнă палăксем! Югославире, Польшăра, Румынире, Венгрире, Болгарире, Чехословакире...

С. Баруздин.

Сирĕн ялта вăрçăран килмен салтаксене асăнса лартнă палăк пур-и? Палăк çинчен каласа пар.

Предложенисене уйăрса çыр.

Тăван çĕршывăн аслă вăрçи тăвата çул пынă ку вăрçăра совет çыннисем паттăррăн çапăçнă вĕсенчен нумайăшĕ киле таврăнайман.

ПĔРТĂВАН ПАТТĂРСЕМ.

Муркаш районĕнчи Исетеркkĕ ялĕнчи Татьяна Николаевнăпа Алексей Илларионович сакăр ывăл пăхса ӳстернĕ. Саккăрăшĕ те вĕсем Тăван çĕршывăн аслă вăрçине хутшăннă.

Иван вăрçăн пĕрремĕш кунĕнчех пуçне хунă. Шăллĕ вилнине пĕлсен, Кĕркурипе Александр хăйсен ирĕкĕпе фронта кайнă.

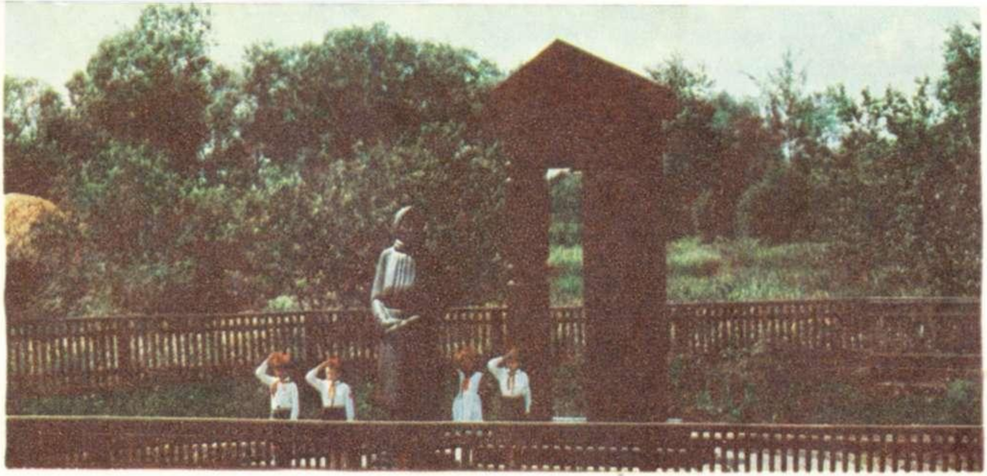

Хӗрӳ ҫапӑҫура Кӗркурин пурнӑҫӗ те татӑлнӑ. Вилнӗ хыҫҫӑн ӑна Совет Союзӗн Геройӗ ятне панӑ.

Якур пӗр ҫапӑҫура тӑшман дзотне хӑй ӳчӗпе хупланӑ. Павӑл та Тӑван ҫӗршыва хӳтӗлесе вилнӗ. Флорпа Родион вӑрҫӑра йывӑр аманнӑ. Вӗсем те вӑхӑтсӑр ҫӗре кӗнӗ.

Александрпа Михаил та вӑрҫӑра паттӑр ҫапӑҫнӑ. Вӗсем халӗ Шупашкарта пурӑнаҫҫӗ.

Сакӑр паттӑр ятне ял ҫыннисем яланах асра тытаҫҫӗ. Ялти пӗр урама Алексеевсен ятне панӑ. Урам вӗҫне, паттӑрсен амӑшне асӑнса, палӑк лартнӑ.

Ҫырса ил.

Пире вӑрҫӑ кирлӗ мар,
миршӗн пурте кар тӑрар!

ÇĔНĔ ПУРНĂÇ КАЛЧИСЕМ.

Ылтăн тумлăн ялкăшса
килчĕ тулăх кĕркунне.
Ларса тухнă савăнса
эпир парта хушшине.

Шкулĕ çутă, тап-таса,
пĕтĕм кăмăл çĕкленет.
Вĕренетпĕр тăрăшса
эпир халĕ кулленех.

Иван Ивник.

ÇĂЛТĂР ÇИНЧЕН.

— Куратăн-и? — ыйтрĕ Вова мăнаçлăн. Унăн кăкăрĕ çинче хĕрлĕ çăлтăр ялкăшать.

— Эпĕ октябрёнок. Октябрёнокла пурăнма пуçлатăп!

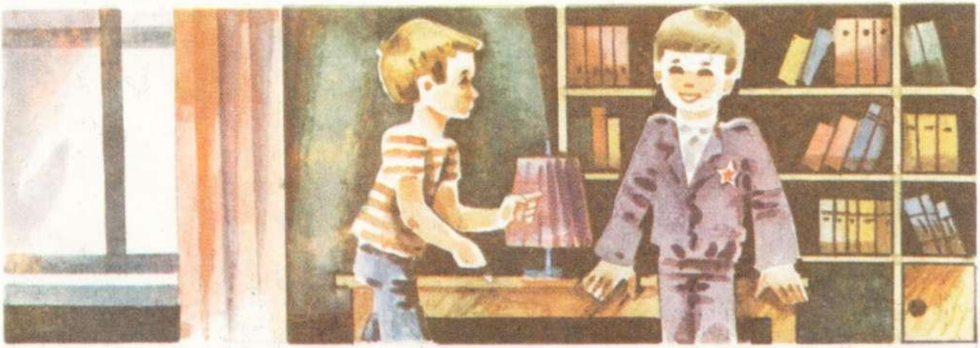

— Октябрёнокла мĕнле пурăнмалла?

— Эх, эсĕ те çав! Октябрёноксен хăйсен правилисене пĕлмелле. Пулас пионер вĕт эпĕ. Ăнлантăн-и? Октябрёнокăн хаваслă пурăнмалла, ĕçрен хăрамалла мар, аслисене пулăшмалла. Тӳрĕ кăмăллă пулмалла.

— Тата мĕн тумалла?

— Тăрăшса вĕренмелле, туслă пурăнмалла.

— Эпĕ октябрёнокла пурăнма пултаратăп-и?

— Мĕнле калас, пултаратăн пуль... Акă эпĕ паян урай шăлса тухрăм. Эсĕ те çакна тума пултаратăн вĕт.

— Паллах, пултаратăп.

— Куратăн-и, эсĕ урайне шăлсан та, шăлмасан та пултаратăн. Манăн вара шăлмасан юрамасть. Эпĕ — октябрёнок.

В. Голявкин.

ЭПИР СОВЕТ АЧИСЕМ.

Эпир Совет ҫӗршывӗн
телейлӗ ачисем.
Ӳсетпӗр ирӗк, сыввӑн
пуласлӑх хуҫисем.

Мухтавлӑ пирӗн халӑх
ӗҫре, кӗрешӳре.
Хӑй пек ӗҫчен, вӑй-халлӑ
вӑл ӳстерет пире.

Иван Ивник.

Предложенисем йӗркеле.

Нина	карап	савалать
Шура	кӗнеке	ӳкерет
Раман	хӑма	вулать

ПĔРРЕМĔШ ПАНУЛМИ.

Алёна пӳрт умне икĕ улмуççи лартрĕ. Пĕрине — амăшĕ, теприне — асламăшĕ ячĕпе.

Пĕр çул шăварчĕ улмуççисене хĕрача, икĕ çул... Виççĕмĕш çулхине амăшĕн улмуççийĕ çинче пĕртен-пĕр чечек çурăлчĕ. Унтан пĕртен-пĕр панулми тĕвĕленчĕ.

Кĕçех панулми пиççе çитрĕ. Пĕррехинче Алёна сада тухрĕ. Вăл амăшĕн улмуççийĕ çинчи панулмие татса кĕчĕ. Ăна вăл, çурмаран касса, икĕ пĕчĕк турилкке çине хучĕ.

— Анне, асанне,— терĕ вăл,— панулми çийĕр, вăл сирĕн улмуççи çинче çитĕннĕ. Панулмийĕ тутлă пултăр.

Савăннă амăшĕпе асламăшĕ Алёна çине ăшшăн пăхрĕç.

В. Сухомлинский.

Çывăх пĕлтерĕшлĕ сăмахсене туп:

ăшă	шăрăх	пысăк
сулхăн	сарлака	хăвăртах
анлă	ерипен	капмар
хуллен	сивĕ	часах

ПĂРЧĂКАН.

— Пăрчăкан, пăрчăкан,
ма çунатна пăчăртан?
Тăрăс-тăрăс сиккелен,
хӳрӳне пĕрмай силлен,
мĕн пулнă вара паян?

— Эппинех сана калам:
лупас хыçĕнче — йăвам,
йăвара — тăват пепкем,
тăваттăш те тĕкленмен.

Эс илесрен чунăм çук,
эс тивместĕн пуль, Васçук?

— Эх, пăрчăкан, пăрчăкан,
эс ахалех пăчăхан!
Кайăк чĕппине Васçук
нихăçан та тивес çук.

Стихван Шавли.

Кирлĕ сăмахсем хушса çыр.

1) ... шăнкăрч йăви тăвать.	тăри
2) Тӳпере ... юрă шăрататать.	ача
3) ... чăхсене апат парать.	тăмана
4) ... шăши тытать.	хĕрача

Сăмахсене сыпăкласа вулăр.

Акăш, чăх, автан, хур, пăрчăкан, кăвакал, çерçи, шăнкăрч, ӳхĕ, тăмана.

ПĔРЧĔ.

Атте сĕтел умĕнчи пукан çинче ларать. Эпир — сĕтел хушшинче. Апатланатпăр. Пурсăмăр та тирпейлĕ пулма тăрăшатпăр. Шăллăм Ванюк çеç тăп лара пĕлмест. Вăл куркинчи сĕтне тăкнă, çăкăрне тĕпретнĕ.

Атте ун çине пăхса илчĕ те:

— Эсĕ, Ванюк, хăçан тирпейлĕрех пулатăн? — тесе ыйтрĕ.— Çăкăра ун пек ан тĕпрет. Çăкăр вăл пĕрчĕрен пулать. Пĕр пĕрче хĕрхенме пĕлмен çын çĕр пĕрче хĕрхенми пулать. Ун пек юрамасть, ачам.

Ванюк вăтаннипе хĕрелсе кайрĕ. Вăл васкасах сĕтел çинчи тĕпренчĕксене пĕр çĕрелле пуçтарчĕ.

Илпек Микулайĕ.

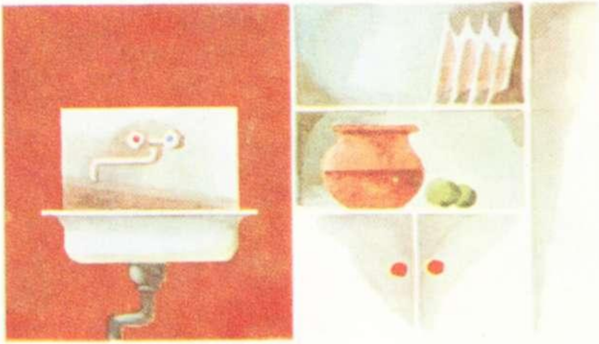

Кирлĕ саспаллисем хушса çыр.

1) Ачасем ç.рлана кайнă.
2) Юманăн вулли ç.рĕп.
3) Кăçал .раш ăнса пулчĕ.

Сыпăксем хушса, сăмахсем ту.

Çă- , пĕр- , шăл- , кур- , пу- , сĕ- .

ПЫСĂК КУРКА.

Çак пĕчĕк шкулта икĕ класс çеç.

Пысăк переменăра ачасене сĕт ĕçтереççĕ. Сĕтне ачасем валли Марье инке илсе килет. Вăл ывăс çине çирĕм пилĕк курка лартса тухать. Кашни класĕнчех çирĕм пилĕк ачаçке!

Столовăйра çирĕм тăвата курка пĕр пеккисем, пĕри вара пысăкрах.

Малтан столовăя яланах пĕрремĕш класс кĕрет. Ачасем ывăс тавра хĕвĕшеççĕ. Пысăк курка енне нумай алă кармашать. Анчах ăна пĕри çеç илме пултарать-çке. Телейли çине нумайăшĕ ăмсанса пăхать.

— Мĕнле япăх ачасем,— кулянать кун пек чух Марье инке.

Кĕçех иккĕмĕш класс çитет. Ачасем ывăс çинчи пĕчĕк куркасене васкамасăр илеççĕ. Пысăк курка тăрса юлать. Кая юлнă ача вара пысăк куркана вăтанчăклăн илет.

— Мĕнле ырă ачасем...— савăнса мухтать вĕсене Марье инке.

В. Сухомлинский.

Кирлĕ сăмахсем хушса çырса ил.

Аннапа ... кăмпана кайрĕç.
Вĕсем хыççăн ... та чупрĕ.

Марине
Улай

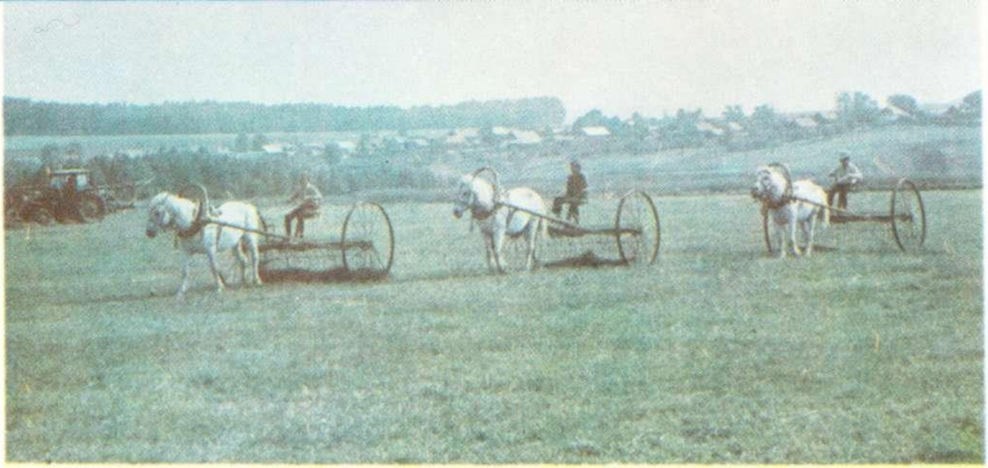

ТУЛ ÇУТĂЛАТЬ.

Çăлтăрсем сӳнеççĕ
ерипен, илемлĕн.
Уйăх шурса çитрĕ
çӳллĕ тӳпере.

Халĕ çĕкленес пек
вашават хĕвелĕ
тухăçа илемлĕн
çулăм ӳкерет.

Улăхра, шăрçа пек,
кĕмĕлĕн-мерченĕн
чăмăртанчĕ сывлăм —
çакăттăм мăя.

Эреветлĕ шăпчăк
уншăн хĕпĕртенĕ,
эх, юрри-çке уççăн
чӳхенсе каять...

Иван Ивник.

Пăнчăсем вырăнне кирлĕ саспаллисем çыр. Тупсăмне туп.

? Утса-чупса пынă чух
кĕм.л ç.рĕ тухрĕ .крĕ. (Сывлăм.)

ТАЛĂК.

Эпир пурăнакан Çĕр чăмăр. Ун тавралла — тĕнче уçлăхĕ.

Çĕр хăйĕн тĕнĕлĕ тавра тата Хĕвел тавра çаврăнать.

Çĕр хăйĕн тĕнĕлĕ тавра пĕр талăкра çаврăнса çитет. Çак вăхăтра çĕрпе кун ылмашать. Тĕттĕмленет, каç пулать, тул çутăлать, кун пуçланать.

ВĂХĂТ.

Вăхăта сехетпе виçеççĕ. Сехет çинчи çаврашкана вуникĕ пая пайланă. Кашни пайĕ пĕр сехете пĕлтерет.

Сехетĕн икĕ йĕп. Пĕр йĕппи вăрăм, тепри — кĕске. Кĕске йĕппи сехетсене кăтартать. Вăл майĕпен куçать, талăкра икĕ хут çеç çаврăнать. Вăрăм йĕппи кашни сехетре пĕр çаврăм тăвать.

КАÇ ПУЛАТЬ.

Хĕвел каçа сулăнать,
сăрт хыçнелле пытанать,
сулхăнланать сĕм вăрман,
уçă сывлăш палăрать.

Каçхи хĕвел ылтăн пек
йывăç витĕр курăнать,
сарă вĕçен кайăк пек
унăн çути вăй вылять.

Н. Шупуççынни.

Пăнчăсем вырăнне у е ӳ саспалли çыр.

1) .хĕ вăрманта пурăнать.
2) Раман .хă турĕ.
3) Ял çумĕнчи к.лĕ тарăн.
4) Ачасем вăйă-к.лă юратаççĕ.

КУШАК АҪИПЕ ҪЕРҪИ.

(Чăваш халăх юмахĕ.)

Пĕррехинче кушак аҫи хĕвел питтинче ăшăнса выртнă. Хайхискер, ăшă та тутă пурнăҫпа киленсе, куҫĕсене хупса мăрлатнă. Сасартăк вăл юнашарах такам сассине илтет: «Чĕвик! Чĕвик!»

Куҫне уҫать те курать: валашка хĕрринче ҫерҫи ларать иккен. Темĕн сăхать вăл.

Кушак аҫи шартах сикнĕ. Вăл шăртне вирелле тăратнă.

Ҫерҫи, валашка тăрăх сиккелесе, ҫывăхах пырать. Кушак аҫи чалт! ҫеҫ сикет те ҫерҫие ярса тытать.

Анчах ҫерҫийĕ ватăскер пулнă. Ватă ҫерҫие хывăхпа улталаймăн!

— Чим! Чим! — тет вăл.— Эсĕ мана ҫиессе ҫийĕн те, анчах аса ил-ха. Паян, ҫывăрса

тăрсан, пит çурăн-и? Эсĕ куçусене те тасатман-çке. Аслă та ырă çынсем ирхине, сывăрса тăрсан, пит çăваççĕ, вара тин ĕçе пикенеççĕ.

— Чăнах та, пит çăваймарăм! — аса илнĕ хайхи кушак аçи.

Вăл чĕрнисене пытарать те çерçие вĕçертсе ярать. Унтан çăвăнма пикенет. Урине чĕлхипе йĕпете-йĕпете, питне-куçне сăтăркалать. Çерçи пăхрĕ-пăхрĕ те пăрр! турĕ, тет.

Çав вăхăтранпа кушак аçи апат умĕн мар, апат хыççăн питне çăвать, тет. Ăна кура ытти кушаксем те апатлансан тин çăвăнаççĕ.

Предложенисем йĕркелесе çыр.

1) кушак, тытма, шăши, юратать.
2) çиет, вăл, те, сĕт.
3) çăвать, хыççăн, çинĕ, кушак, питне.

ХРЕСЧЕНПЕ УПА.

(Белорус халăх юмахĕ.)

Пĕр хресчен вăрмана вутта каять. Ĕçлесе ывăнсан, тунката çине канма ларать. Кĕтмен çĕртен ун патне упа тухать.

— Эй, этем,— мĕкĕрсе ярать упа,— атя иксĕмĕр тытăçса пăхар.

Пăхать хресчен упа çине. Ытла та пысăкскер вăл — ăçтан çыхланăн унпа.

— Тăхта, малтан санăн вăйна тĕрĕслесе пăхар,— тет ăна хресчен.

Вăл пуртă илет те тункатана варринчен çурать. Унта савăл çапса лартать:

— Çак тункатана тяппупа туртса çур. Вара эсĕ чăнах вăйли курăнĕ.

Упи нимĕн шутламасăрах тяппине хушăка чиксе ярать. Хресчен савăла çапать те кăла-

рать. Тунката ҫавӑнтах упа тяппине хӗстерсе хурать. Мӗкӗрсех ярать упа.

— Ну, мӗнле, кӗрешес шухӑш пур-и? — кулать хресчен.

— Ҫук,— тет упа,— ҫыхланмастӑп.

— Ҫапла ҫав. Вӑйпа ҫеҫ мар, ӑспа та ҫӗнтерме пулать. Ҫакна ялан асра тыт,— тет хресчен.

Хирӗҫле пӗлтерӗшлӗ сӑмахсене туп.

пысӑк	тӗттӗм	кахал	хӑюллӑ
хӑравҫӑ	ӗҫчен	ҫутӑ	пӗчӗк

Предложенисем йӗркелесе ҫыр.

Хураҫка	чӗпсене сыхлать.
Марине	шӑши тытать.
кушак	ӑслӑ йытӑ.

ИКĔ ШАПА.

(Юмах.)

Икĕ шапа ăнсăртран хăйма чӳлмекне кĕрсе ӳкнĕ. Вĕсенчен пĕри ҫемҫешкерех те шиклĕрех пулнă. Вăл кăштах ишкеленĕ те:

— Манран пурпĕрех ишсе тухасси пулмасть,— тенĕ.— Мĕскер пустуй тапаҫланас! Путас та вилес!

Путнă вара вăл.

— Ҫук,— тенĕ тепри,— путма эпĕ кирек хăҫан та ĕлкĕрĕп. Ишем вăй пĕтсе ҫитиччен...

Нумай иртнĕ-и вăхăт, сахал-и. Мĕн ку? Шапа хăй айĕнче хăйма мар, темĕнле хытă япала пуррине туйнă. Пăхнă та хăй ҫу чăмăркки ҫинче ларнине курах кайнă.

Ише-ише шапа хăех ҫу ӳкернĕ иккен! Ҫакă ҫăлса хăварнă та ăна.

Предложенисем йӗркелесе ҫыр.

1) Павлуш, вулать, юмах.
2) Шура, кӑмпана, кайнӑ, Машӑпа.
3) парать, Нина, апат, чӑхсене.

УЛИНЕ ТӖЛӖНЕТ.

Пӗррехинче пиллӗкри Улине ашшӗпе пӗрле вырӑс ялне кайнӑ. Урамра пӗчӗк ачасем вылянӑ. Вӗсем хӗрсе кайсах тем ҫинчен калаҫнӑ.

Улине шалт тӗлӗннӗ.

— Атте, пӑх-ха, хӑйсем пӗчӗк ҫеҫ, вырӑсла епле лайӑх пӗлеҫҫӗ. Манӑн та ҫапла вӗренесчӗ.

Инҫех те мар колхозӑн ӗне ферми пулнӑ.

Улине ӗнесем макӑрнине илтнӗ те:

— Ӗнисем чӑвашлах макӑраҫҫӗ тата,— тенӗ.

М. Сакмаров.

УТӐРА.

Колхозниксем утӑ ҫулма тухрӗҫ. Пӗчӗк Илемпи те вӗсемпех. Аслисем ҫулаҫҫӗ. Илемпи паккус салатать.

Кӑнтӑрла тӗлне самаях ывӑнчӗ Илемпи. Хӗвелӗ тата! Мӗншӗн ҫав териех ҫунтарать-ши?

— Хӗвел ури вӑрӑмланнӑ,— сӑмах хушрӗ кукашшӗ.— Илемпи ҫине пусма пуҫларӗ, авӑ.

— Пусрӗ пуль ҫав,— терӗ кукамӑшӗ те.

— Мӗнле хӗвел ури? — тӗлӗнет хӗрача.— Ӑҫтарах вӑл? Тӳпе сенкер те тӑрӑ. Нимӗн ури те курӑнмасть.

— Ларса кан, мӑнукӑм,— терӗ кукашшӗ.— Ӑшӑрхарӑн, ывӑнтӑн пулӗ.

Ю. Смирнова.

ТЕЛЕЙЛĔ АЧАСЕМ.

Пире çут ир лăпкать ачашшăн,
хĕвел пире савса кулать.
Çул усă халь кашни ачашăн —
хавасланса çӳре шкула.

Шур çеçкере колхозăн сачĕ.
Ытарма çук ун илемне.
Пире телейлĕ пурнăç пачĕ
Тăван çĕршыв — тăван анне.

Эпир хастаррăн вĕренетпĕр
мĕнпур ĕçре ăста пулма.
Ӳсетпĕр, паттăр çитĕнетпĕр
телейлĕ пурăнăç тума.

А. Ĕçхĕл.

Учебное издание

Тамара Васильевна Артемьева
Михаил Константинович Волков
Леонид Павлович Сергеев

ЧУВАШСКИЙ БУКВАРЬ

Издание шестое

Под общей редакцией кандидата педагогических наук **М. К. Волкова**

Редактор **Г. Г. Иванов**
Художник **В. А. Смирнов**
Художественный редактор **М. Д. Давлятшин**
Технический редактор **В. П. Окина**
Корректор **Н. П. Печникова**

ИБ 2258

Сдано в набор 1.12.88. Подписано к печати 16.12.88. Формат 70×90 1/16. Бумага офсетная № 1. Гарнитура букварная. Печать офсетная. Усл. печ. л. 10,53+0,29 форз. Усл. кр.-отт. 43,87. Учетно-изд. л. 10,69+0,46 форз. Тираж 25000 экз. Заказ № 4017. Изд. № 88. Цена 50 коп.

Чувашское книжное издательство,
428000, Чебоксары, пр. Ленина, 4.

Типография № 1 Государственного комитета Чувашской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли,
428019, Чебоксары, пр. Ивана Яковлева, 15.

Аа Ӑӑ Бб Вв
Ёё Жж Зз
Мм Нн Оо Пп
Уу Ӳӳ Фф
Щщ ъ Ыы ь

Гг Дд Ее Ёё
Ии Йй Кк Лл
Рр Сс Ҫҫ Тт
Хх Цц Чч Шш
Ээ Юю Яя

1700=
50 пус

ЧӐВАШ
КӖНЕКЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВИ